

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΥΣΤΟΠΙΑ ΤΟΥ ΑΛΝΤΟΥΣ ΧΑΞΕΛΕΥ

ΩΣ ΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΑΤΙΡΑΣ

Ένας Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος

ΔΙΔΙΝΤΑΣ ΕΚΤΩΡ

ΦΛΩΡΙΝΑ 2022

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ

Δόξα Κωτσαλίδου

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δόξα Κωτσαλίδου

Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος

Βακάλη Άννα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στην οικογένεια μου και στη γυναίκα μου

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : Το Χρονικό του συγγραφέα Άλντους Χάξλεϋ.....	11
1.1 Τα Πρώτα Χρόνια.....	11
1.2 Εκπαίδευση.....	12
1.3 Εργασία και Έγγαμος Βίος.....	13
1.4 Συγγραφική Καταξίωση.....	13
1.5 Αμερική.....	14
1.6 Θάνατος.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : Το χρονικό μιας Εποχής.....	16
2.1 Βιομηχανικές Επανάστασεις.....	16
2.2 Συμπεριφορισμός και Ψυχανάλυση.....	18
2.3 Ο Μεγάλος Πόλεμος.....	20
2.4 Ο Δυτικός Παράδεισος.....	22
2.4 Η Οκτωβριανή Επανάσταση.....	22
2.5 Το Τρίτο Ράιχ.....	23
2.5 Το Κραχ του 29.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : Δυστοπία ή Ουτοπία.....	26
3.1 Ορισμοί και Προέλευση.....	27
3.2 Ιστορική Ανασκόπηση και Πολιτική Κριτική.....	30
3.3 Ο Αιώνας των Δυστοπιών.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Μυθιστόρημα Ιδεών.....	39
4.1 Ο Διανοούμενος Συγγραφέας.....	39
4.2 Ηθικά διλήμματα και Κυνισμός.....	40
4.3 Χαρακτηριστικά Δομής και Ύφους.....	42
Κεφάλαιο 5ο : Ένας Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος.....	47
5.1 Κοινότης, Ταυτότης, Σταθερότης.....	47
5.2 Τεχνολογία, Καταναλωτισμός και Αλλοτρίωση.....	49
5.3 Επιστήμη, Ιστορία και Θρησκεία.....	50
5.4 Εκπαίδευση, Ταξικές Δομές και Κοινωνικές Σχέσεις.....	52
5.5 Ψυχαγωγία, Αθλητισμός και Ναρκωτικά.....	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	55

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	58
-------------------	----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασικός στόχος αυτού του πονήματος είναι η μελέτη του έργου του Άλντους Χάξλεϋ *Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος*, που κυκλοφόρησε το 1932 και από τότε έχει απασχολήσει κριτικούς και αναγνώστες με τις ποικίλες θεματικές που αναπτύσσει καθώς και με τα ερωτήματα που εγείρει για το μέλλον της ανθρωπότητας.

Για να προσεγγιστεί με έναν αναλυτικό τρόπο αυτό το μυθιστόρημα - ορόσημο του Άγγλου συγγραφέα, αρχικά θεωρήθηκε απαραίτητο να γίνει μια ανασκόπηση του χρονικού της ζωής του ιδίου, καθώς και μια καταγραφή των σημαντικότερων ιστορικών σταθμών της εποχής του, που κλόνισαν τις βάσεις του δυτικού κόσμου και επέδρασαν έντονα πάνω του, επηρεάζοντας τον άμεσα ή έμμεσα στη δημιουργία αυτού του ιδιαίτερου φουτουριστικού κόσμου.

Στη συνέχεια γίνεται μία θεωρητική παρουσίαση των ορισμών, των ειδών και των βασικών αφηγηματικών χαρακτηριστικών του λογοτεχνικού είδους της δυστοπίας όπως εξελίχθηκε μέσα στην ιστορία των γραμμάτων, σε αντιδιαστολή πάντα με το δίπολό του, την ουτοπία. Έπειτα ακολουθεί μια πιο διεισδυτική ματιά, όσο αναφορά την κριτική μυθιστοριογραφία των σύγχρονων του Χάξλεϋ αλλά και τα πρώιμα δικά του έργα, για να γίνει ξεκάθαρο ένα ακόμα βασικό χαρακτηριστικό που διαπνέει συνολικά το έργο του Χάξλεϋ, αυτό της κοινωνικής σάτιρας.

Τέλος, επιχειρείται μια ανάλυση των κύριων θεματικών του εμβληματικού μυθιστορήματος του, Άλντους Χάξλεϋ μέσα από συγκεκριμένα επεισόδια και χαρακτήρες του έργου με στόχο να γίνει μια κριτική συσχέτιση με το σήμερα.

Λέξεις κλειδιά: Δυστοπία, Ουτοπία, Χάξλεϋ, Σάτιρα

ABSTRACT

The main objective of this work is the study of Aldous Huxley's work *Brave New World*, which was published in 1932 and since then has occupied critics and readers with the various themes it develops as well as with the questions it raises about the future of humanity.

In order to approach this landmark novel of the English author in an analytical way, it was initially considered necessary to review the chronology of his life, as well as a record of the most important historical stations of his time, which shook the foundations of the Western world and they strongly influenced him, effecting him directly or indirectly in the creation of this particular futuristic world.

Then there is a theoretical presentation of the definitions, genres and main narrative characteristics of the literary genre of dystopia as it evolved in the history of letters, always in contrast with its bipolar counterpart, utopia. Then follows a more penetrating look, as much reference to the critical fiction of Huxley's contemporaries as to his own early works, in order to make clear another key feature that pervades Huxley's work as a whole, that of social satire.

Finally, an analysis of the main themes of Aldous Huxley's emblematic novel is attempted through specific episodes and characters of the work with the aim of making a critical correlation with today.

Key words: Dystopia, Utopia, Huxley, Satire

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μυθιστόρημα, επιστημονικής φαντασίας του Άλντους Χάξλεϋ «Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος» έχει χαρακτηριστεί από πολλούς ως προφητικό. Αναμφισβήτητα ο Χάξλεϋ αποδείχτηκε εύστοχος σε πολλές προβλέψεις του όσον αναφορά την χρήση της τεχνολογίας και της επιστήμης από τους εξουσιαστές αυτού του κόσμου. Με το πέρασμα των χρόνων το χάσμα μεταξύ φανταστικού και πραγματικού φαίνεται να ελαχιστοποιείται με ραγδαίους ρυθμούς και σε κάποιες περιπτώσεις να ξεπερνάει και την φαντασία του συγγραφέα.

Όμως πέρα από τους καθηλωτικούς οραματισμούς του συγγραφέα που διέπουν το σύνολο του έργου, παίζοντας καθοριστικό ρόλο στο κτίσιμο μιας δυστοπικής ατμόσφαιρας, ενυπάρχει και μια άλλη ανάγνωση. Μέσω της οποίας φανερώνεται μια γειωμένη και ρεαλιστική κριτική για την ανθρώπινη ιστορία, τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, στο σύνολό τους. Φιλτράροντας τον συμβολικό και σατυρικό λόγο του έργου μέσα από ένα κριτικό και φιλοσοφικό πρίσμα φανερώνονται καθαρότερα οι προβληματισμοί του συγγραφέα. Το έργο έτσι κερδίζει σε διαχρονικότητα, πράγμα που ταιριάζει και περισσότερο στον ρόλο της τέχνης.

Η δυστοπική πραγματικότητα στο Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο είναι εδραιωμένη αιώνες τώρα. Ο άνθρωπος μέσα στα αποστειρωμένα πλαίσια ενός Παγκόσμιου Κράτους είναι ανίκανος να επιλέξει κάτι διαφορετικό ή έστω να το φανταστεί, και μοιάζει απόλυτα ρυθμισμένος και ικανοποιημένος με αυτήν την συνθήκη. Έχουν αποποιηθεί κάθε ευθύνη.

Η σύγκριση με το σήμερα τελικά δεν έγκειται στο άμα η ανθρωπότητα θα υποδουλωθεί κάποτε ολοκληρωτικά στις μηχανές, στην επιστήμη ή σε κάποιον άλλο σατανικό τύραννο ή πολύπλοκο σχεδιασμό. Τα εργαλεία ήταν και θα είναι πάντοτε πολλά και μπορεί να διαφέρουν από εποχή σε εποχή.

Ο συμβολικός και αφυπνιστικός σκοπός αυτού του έργου είναι να αναδείξει πως το διακύβευμα της ελευθερίας εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο και πως είναι δικιά του απόφαση για το άμα θα την παραχωρήσει τελικά ή όχι. Ακόμα και στις πιο σκληρές και απολυταρχικές συνθήκες έχουμε το προνόμιο της επιλογής. Όπως και μερικοί από τους χαρακτήρες της ιστορίας που επιλέγουν να σηκώσουν κεφάλι στο αδιάσειστο κατεστημένο

και που δυστυχώς θα χαθούν λόγω κυρίως της ασίγαστης αδιαφορίας και απάθειας των ομοίων τους.

Το ερώτημα είναι κατά πόσο εμείς σαν κοινωνικό σύνολο, με συνεργατικές διαδικασίες, διατηρούμε το δικαίωμα του ελέγχου των εκάστοτε αρχών, που έχουν αναλάβει ή έχουμε επιλέξει, για να φέρουν εις πέρας την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας και άμα διατηρούμε το δεοντολογικό χαρακτηριστικό που μας ορίζει σαν είδος, και βαραίνει τον καθένα μας ξεχωριστά. Αυτό της ατομικής ευθύνης και του αυτοκαθορισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : Το Χρονικό του συγγραφέα Άλντους Χάξλεϋ.

1.1 Τα Πρώτα Χρόνια

Ο Άλντους Χάξλεϋ γεννήθηκε στις 26 Ιουλίου, το 1894, στο χωριό του Γκοντάλμινγκ (Godalming) στην επαρχία Σάρρεϋ (Surrey) της Αγγλίας. Ήταν ο τρίτος γιος του συγγραφέα, εκδότη και δασκάλου, Λέοναρντ Χάξλεϋ, και της Τζούλια Άρνολντ, επίσης καθηγήτριας στο επάγγελμα. Έτσι ο νεαρός Άλντους θα μεγαλώσει σε ένα υγιές οικογενειακό περιβάλλον, ανάμεσα σε επιφανείς συγγραφείς, επιστήμονες και εκπαιδευτικούς (Wikipedia).

Πριν την γέννηση του Άλντους, η οικογένεια Χάξλεϋ και οι συγγενείς της είχαν ήδη κερδίσει την φιλολογική και φιλοσοφική αναγνώριση κατά τη Βικτωριανή εποχή στην Αγγλία. Ο παππούς του Χάξλεϋ, ο βιολόγος Τόμας Χάξλεϋ απέκτησε την φήμη του συγγραφέα, που εισήγαγε στο πλατύ αναγνωστικό κοινό την θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου και χαρακτηρίστηκε ως «αγνωστικιστής». Τα γραπτά του πρεσβύτερου Χάξλεϋ συντέλεσαν σημαντικά στην ανάπτυξη του διαλόγου αναφορικά με τη σχέση μεταξύ επιστήμης και θρησκείας, ένα θέμα το οποίο θα απασχολήσει έντονα και την φαντασία του εγγονού του μετέπειτα. (Higgins, Charles, Higgins, and Paul 2023).

Η μητέρα του Χάξλεϋ ήταν ανιψιά του ποιητή και δοκιμογράφου Μάθιου Άρνολντ, ο οποίος ανέδειξε τα ηθικά ζητήματα και τις συγκρούσεις της μοντέρνας εποχής, καθώς εξέφρασε και την αναγκαιότητα για μια μεταστροφή στους κόλπους της θρησκείας και της πνευματικότητας. Ο πατέρας του Μάθιου, ο Τόμας Άρνολντ, διευθυντής του Rugby School (1828-1841), είχε προεδρεύσει με ειλικρινή αφοσίωση και είχε εισαγάγει αρκετές μεταρρυθμίσεις σχετικά με τη θεωρία και την πρακτική της εκπαίδευσης του καιρού του. Συνεπώς ο Χάξλεϋ, μεγαλώνει μέσα σε μια ατμόσφαιρα όπου η επιστημονική, η θρησκευτική και η εκπαιδευτική σκέψη παίζει κυρίαρχο ρόλο στην καθημερινή ζωή της οικογένειας. (Higgins, andal. 2023).

Ζώντας υπό την βαριά σκιά των προσδοκιών του «Γηραιότερου», όπως αναφερόταν ο Τόμας Χάξλεϋ στους κύκλους της οικογένειας, στα παιδιά— περιλαμβανομένου και του Άλντους, δεν άρμοζε τίποτα λιγότερο από μια πλήρους ωραρίου εξαντλητική μελέτη. Η ακαδημαϊκή και η επαγγελματική επιτυχία ήταν μονόδρομος, δίχως περιθώριο δικαιολογιών. Μια γενεαλογική τάση προς την κατάθλιψη, επιδεινωμένη από αυτήν ακριβώς την πίεση, ίσως και να συνέβαλε στην αυτοκτονία του μεσαίου κατά σειρά αδελφού του, Νόελ Τρεβέλουαν Χάξλεϋ, σε ηλικία 23 ετών (Higgins, andal. 2023).

Στα δεκαέξι, ο Άλντους προσβάλλεται ξαφνικά από κερατίτιδα, μια σοβαρή οφθαλμολογική πάθηση, που τον αφήνει τυφλό σχεδόν για δύο χρόνια και παραλίγο να καταστρέψει κάθε ευκαιρία για επιτυχία. Ευτυχώς, με ένα χειρουργείο θα διορθώσει ένα μέρος της όρασης του, αλλά θα υποφέρει από δω και μπρος από την ελλειμματική κατάσταση των ματιών του. Με αποκατεστημένη την όρασή του μόνο στο ένα μάτι θα απαλλαγεί από στρατιωτική υποχρέωση κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Ρασσιάς, 2009).

1.2 Εκπαίδευση

Όπως κάθε γόνος της οικογένειας, ο Χάξλεϋ παρακολουθεί μαθήματα στο Ήτον, σε ένα υψηλού κύρους ιδιωτικό κολλέγιο και αργότερα φοιτά στο Balliol College του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Η εκπαιδευτική του ταυτότητα αντιπροσωπεύει την προνομιούχο θέση της πλουτοκρατίας και της υψηλής κοινωνίας της εποχής του, όπου είχε αναδείξει πραγματικές ιδιοφυΐες στην Βρετανία. Ο Χάξλεϋ βρέθηκε να είναι ανάμεσα στους καλύτερους, φυσικά. Η φτωχή όραση, απόρροια της ασθένειας που πέρασε, θα τον αποτρέψει από το να ακολουθήσει την καριέρα που ήταν και η πρωταρχική του επιλογή, την ιατρική, αλλά θα ριχθεί με πάθος στην μελέτη της λογοτεχνίας, διαβάζοντας με την βοήθεια μεγεθυντικού φακού (Higgins, andal. 2023).

Ο Άλντους Χάξλεϋ, αντιμετωπίζει το δυστυχές αυτό γεγονός με τρόπο αξιοθαύμαστο και αναδεικνύεται σε έναν ευφυή και προσηνή νέο, με πολύ καλό παρουσιαστικό, πρόθυμο για συζητήσεις και συνέργειες στη φιλολογική ζωή του Πανεπιστημίου. Εκεί έμαθε πολύ καλά τα Γαλλικά (και τον γαλλικό πολιτισμό) και απέκτησε άνεση με τα Λατινικά, τα Ιταλικά, τα Ισπανικά και τα Γερμανικά. Επίσης, βρίσκει κάποια παρηγοριά στο πιάνο στο οποίο είχε ήδη αποκτήσει ιδιαίτερη ικανότητα. Το 1916, εκδόθηκε και η πρώτη ποιητική συλλογή του "The Burning Wheel" που έλαβε τον υψηλότερο έπαινο. Ο Χάξλεϋ ασχολήθηκε με την ποίηση για δέκα χρόνια περίπου και μετά την εγκατέλειψε για να επιδοθεί στη συγγραφή μυθιστορημάτων και δοκιμίων (Wikipedia).

Ένα ανεπίσημο, μα παρόλα αυτά σημαντικότερο κομμάτι της εκπαίδευσης του νεαρού Χάξλεϋ ήταν η τακτική του παρουσία στο φιλολογικό σαλόνι της Λαίδης Ottoline Morrell, όπου πρόσφερε την δυνατότητα σε πολλούς λογοτέχνες, καλλιτέχνες και πολιτικούς αναμορφωτές και πειραματιστές να συναντηθούν και να μιλήσουν. Σε αυτόν τον κύκλο θα γνωρίσει την συγγραφέα Βιρτζίνια Γούλφ, τον οικονομολόγο Τζων Μέυναρντ Κένυς, τους Μπέρτραντ Ράσελ και Κλάιβ Μπελ – μερικούς από τους

σημαντικότερους συγγραφείς και διανοούμενους της εποχής. Η πρόωρη έκθεση του Χάξλεϋ σε ιδέες μιας τέτοιας ευρείας και προοδευτικής ομάδας επηρέασε βαθιά την οπτική για τον κόσμο του και τον τρόπο γραφής του (Higgins, andal. 2023).

1.3 Εργασία και Έγγαμος Βίος

Αφού πήρε το πτυχίο του από την Οξφόρδη (1917), ο Χάξλεϋ επέστρεψε στο Ήτον για να διδάξει. Ανάμεσα στους μαθητές του ήταν και ο Έρικ Μπλαιρ, αυτός που αργότερα θα υπέγραφε τα κλασσικά έργα της *Φάρμας των Ζώων* και του 1984 με το ψευδώνυμο «Τζορτζ Όργουελ» (Higgins, andal. 2023).

Το 1918 παντρεύεται την αγαπημένη του Μαρία Νις και δύο χρόνια αργότερα γεννιέται ο γιός τους Μάθιου. Ο γάμος του ήταν επιτυχημένος παρ' όλο που η κ. Χάξλεϋ δεν ήταν λογοτέχνης, βοηθούσε όμως πάρα πολύ, δακτυλογραφούσε τα χειρόγραφα του άντρα της καθώς και φίλων του και ήταν πολύ καλή οικοδέσποινα σε όλα τα μέρη όπου έζησαν μαζί (Wikipedia).

Από το 1919 μέχρι το 1921, ο Χάξλεϋ θα δουλέψει ως επιμελητής στο Λονδρέζικο περιοδικό *Athenaeum*, μια από τις πιο γνωστές εκδόσεις της εποχής. Επίσης συνεισέφερε και σε άλλα περιοδικά όπως το *Vanity Fair* και το *Vogue* προτού αφιερωθεί ολοκληρωτικά στην προσωπική του μυθιστορηματική και δοκιμαϊκή γραφή το 1924 (Higgins, andal. 2023).

1.4 Συγγραφική Καταξίωση

Το πρώτο δημοσιευμένο έργο του Χάξλεϋ ήταν η ποιητική του συλλογή, "The Burning Wheel" γραμμένο όταν ήταν ακόμα φοιτητής. Ο Γάλλος συγγραφέας Μαρσέλ Προυστ θα υμνήσει τα πρώτα βήματα του Χάξλεϋ στην ποίηση, καθώς φαίνεται να είναι προορισμένος για αυτή την ζωή του ποιητή. Όμως με τις δημοσιεύσεις των δύο πρώτων μυθιστορημάτων, *ο Κίτρινος Πύργος*, (Crome Yellow, 1921) και *ο Κολασμένος Χορός*, (Antic Hay, 1923), ο Χάξλεϋ θα αναδειχθεί ως ένας ιδιαίτερα πνευματώδης χρονικογράφος της μοντέρνας ζωής των μορφωμένων και επιτηδευμένων κοινωνικά τάξεων (Higgins, andal. 2023).

Η φήμη του Χάξλεϋ ως σατυρικού συγγραφέα εδραιώθηκε με το μυθιστόρημα *Αντίστιξη*, (*Point Counter Point* 1928), μια καυστική μελέτη σχετικά με την κατάρρευση ευρέως διαδεδομένων κοινωνικών αξιών. Και θα επακολουθήσει μια ακόμη σάτιρα, η οποία και θα αποδειχθεί το πιο διαδεδομένο και πολυδιαβασμένο έργο του - *Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος*, (*Brave New World* 1932) (Higgins, andal. 2023).

Όπως και τα προηγούμενα μυθιστορήματά του, ο *Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος*, είναι ένα «μυθιστόρημα ιδεών», τα θέματα τα οποία ο συγγραφέας επιθυμεί να αναπτύξει παίρνουν κεντρικό ρόλο, καθορίζοντας την δράση καθώς και τη δημιουργία των χαρακτήρων. Στο *Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος* διατηρείται το γνωστό πια αυθάδες ύφος του Χάξλεϋ συνεχίζοντας να αποδεικνύει στους αναγνώστες τον παραλογισμό των γερά επικρατούντων μα ελάχιστα αναθεωρημένων πεποιθήσεων (Higgins, andal. 2023).

Το έργο αυτό σηματοδοτεί μια αλλαγή στον ίδιο το Χάξλεϋ. Το σκηνικό του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου είναι η πόλη του Λονδίνου σε ένα μακρινό μέλλον και παρά τα οικεία επαρχιακά και αστικά σπίτια που συναντάμε και στα προηγούμενα έργα του, φαίνεται πως στη σύνθεσή του ξεπέρασε τον μέχρι τότε πεπατημένο τρόπο σκέψης του. Στο Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο ο Χάξλεϋ ασχολείται με το πρόβλημα του κακού πολύ πιο σοβαρά από ότι στο παρελθόν. Η σάτιρα έχει αρχίσει να μετεξελισσεται σε κοινωνική φιλοσοφία (Higgins, andal. 2023).

1.5 Αμερική

Μετά την έκδοση του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου, ο Χάξλεϋ αφήνει την Αγγλία, για να ζήσει μαζί με την γυναίκα του, πρώτα στο Νέο Μεξικό – το τοπίο που είχε δανειστεί για τον Καταυλισμό των Αγρίων στο βιβλίο του - και αργότερα στην Καλιφόρνια, όπου με ένα χειρουργείο αποκαταστήθηκε η όραση του κατά ένα μεγάλο βαθμό (Ρασσιάς, 2009).

Στην καινούργια του πατρίδα, ο Χάξλεϋ ασχολήθηκε με την μελέτη και την πρακτική του μυστικισμού. Η νέα του φιλοσοφική στάση αποτυπώνεται στο μυθιστόρημα *Αόμματος στη Γάζα* (Eyeless in Gaza, 1936), το οποίο προωθεί τον ειρηνισμό λίγο πριν το ξέσπασμα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Το μυθιστόρημα *Μετά από πολλά Καλοκαίρια* (After Many a Summer Dies the Swan, 1939) κάνει λόγο για την κενότητα του υλισμού. Σταδιακά, ο Χάξλεϋ κινείται προς μυστικιστικές γραφές και αναζητήσεις, απομακρυνόμενος από το σατυρικό μέχρι τότε ύφος του. *Η Αιώνια Φιλοσοφία* (The Perennial Philosophy, 1945) και *Οι Πόρτες της Αντίληψης* (Doors of Perception, 1954) αντιπροσωπεύουν την μη-μυθιστορηματική έκφραση των ενδιαφερόντων του, συμπεριλαμβανομένων και του πειραματισμού του με ψυχεδελικά φάρμακα (Higgins, andal. 2023).

Στο Λος Άντζελες, ο Χάξλεϋ έγραψε σενάρια για μεταφορές κλασικών έργων στην μεγάλη οθόνη, όπως *Τζέιν Έιρ*, *Υπερηφάνεια και Προκατάληψη*, και *Η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων*. Επίσης συνέχισε να γράφει μυθιστορήματα, κυρίως το *Ο Πίθηκος και η Αλήθεια*

(*Ape and Essence* 1948), μια φουτουριστική ιστορία τοποθετημένη στο Λος Άντζελες μετά την επέλαση ενός πυρηνικού πολέμου. Με το *Γκριζα Εξοχότητα* (*Grey Eminence*, 1941) και το *Οι Δαίμονες της Λουντόν* (*The Devils of Loudon*, 1952), ο Χάξλεϋ επιχείρησε να κάνει ανασκόπηση σε ιστορικά γεγονότα εξετάζοντας αυτό που θεωρούσε ως υποκρισία της οργανωμένης θρησκείας. Επιπρόσθετα με τα μυθιστορήματα και τα σενάρια, ο σχεδιασμός και η γραφή βιογραφιών, δοκιμίων και άλλων μη-φανταστικών έργων τον απασχολούσαν μονίμως κατά την διάρκεια όλων αυτών των χρόνων (Higgins, andal. 2023).

Ο Χάξλεϋ με το τελευταίο μυθιστόρημά του, *Το Νησί* (*Island* 1962), θέλησε να επιστρέψει στην θεματολογία του μέλλοντος, όπου είχε επιδοθεί με τόσο αξιομνημόνευτο τρόπο στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο. Αυτή την φορά προσπάθησε να δημιουργήσει ένα θετικό όραμα για το μέλλον, αποτυγχάνοντας όμως να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των αναγνωστών. Με το *Επιστροφή τον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο* (1958), μια σειρά από δοκίμια σχετικά με την θεματολογία του ομώνυμου μυθιστορήματος, επιχείρησε μια πιο επιτυχημένη θεώρηση σχετικά με τις μελλοντικές (και σύγχρονες του) κοινωνικές αλλαγές (Higgins, andal. 2023).

1.6 Θάνατος

Ο Άλντους Χάξλεϋ πέθανε από καρκίνο στην Καλιφόρνια στις 22 Νοεμβρίου, το 1963. Σύμφωνα με την γραπτή επιθυμία του (καθώς δεν μπορούσε πια να μιλήσει), τα τελευταία εικοσιτετράωρα της ζωής του η σύζυγός του Λώρα (δεύτερος γάμος) τού χορηγούσε τακτές δόσεις LSD και του διάβαζε αποσπάσματα από την «Θιβητανική Βίβλο των Νεκρών». Το σώμα του αποτεφρώθηκε και οι στάχτες του τοποθετήθηκαν στον οικογενειακό τάφο των Χάξλεϋ στην Αγγλία. (Ρασσιάς, 2009)

Παρόλο που τα μυθιστορήματά του – ειδικότερα το Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος – ακόμα χαίρουν μεγάλης φήμης, ο θάνατος του Χάξλεϋ δεν απασχόλησε ιδιαίτερα τα μέσα ενημέρωσης εκείνη την εποχή. Το αμερικανικό έθνος είχε σοκαριστεί από την δολοφονία του προέδρου Κέννεντυ (John F. Kennedy) την ίδια ακριβώς ημέρα. (Murray, 2002)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : Το χρονικό μιας Εποχής

Ο Χάξλεϋ συνέθεσε το Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος το 1931, σε μια εποχή που η Ευρώπη και η Αμερική ακόμα παραπαίνουν – οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά – μετά από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η μαζική εκβιομηχάνιση σε συνδυασμό με την έντονη οικονομική ύφεση και την άνοδο του φασισμού χρησίμευσαν ως υπόβαθρο για το μυθιστόρημα. Αυτές οι αναταραχές ήταν που ουσιαστικά συνέστησαν το προειδοποιητικό όραμα του Χάξλεϋ για το μέλλον. Όμως η μαζική καταστροφή που έμελλε να φέρει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος δεν είχε γίνει ακόμα πραγματικότητα, και η φανταστική ιστορία του Χάξλεϋ για τον Εννιαετή Πόλεμο και την δίωξη που ακολούθησε μπορεί τότε να φαινόταν λίγο φανταστική.

Μια δεκαετία αργότερα η ενδυνάμωση των απολυταρχικών κρατών όπως της Ναζιστικής Γερμανίας και της Σοβιετικής Ένωσης, σε συνδυασμό με τον τρόμο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, άλλαξαν ριζικά τις παγκόσμιες προοπτικές του μέλλοντος. Οι προειδοποιήσεις του Χάξλεϋ για μια παντοδύναμη κυβέρνηση αποδείχθηκαν περισσότερο επίκαιρες από ότι πίστευαν οι επικριτές του το 1932. Στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα οι εξελίξεις στη βιολογία είναι τόσο πολλές που πλέον μια ευγονική κοινωνία μπορεί να θεωρηθεί πολύ πιο πιθανή, παρά άπιαστη φαντασία ενός τρελού Εγγλέζου. Ακόμα η πιο πρόσφατη ανάπτυξη πετυχημένων πειραμάτων πάνω στην κλωνοποίηση, μετατρέπει το προειδοποιητικό παραμύθι του Χάξλεϋ σε ένα είδος προφητείας (Bloom 2011).

2.1 Βιομηχανικές Επαναστάσεις

Το ξεκίνημα της βιομηχανικής επανάστασης τοποθετείται στην πατρίδα του Χάξλεϋ πολλά χρόνια πριν την γέννησή του. Ξεκίνησε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, συγκεκριμένα το 1784, από την Αγγλία και γρήγορα εξαπλώθηκε στην υπόλοιπη Ευρώπη και την Αμερική. Είναι η περίοδος που αρχίζει η πρώτη αυτοματοποίηση της παραγωγής αγαθών, χρησιμοποιώντας εκείνη την εποχή ενέργεια από τον ατμό. Οποιοδήποτε προϊόν μαζικής παραγωγής κατασκευαζόταν μέχρι τότε με τα χέρια, άρχισε να κατασκευάζεται από μηχανές που χρησιμοποιούν τη δύναμη του ατμού. Οι πρώτες μηχανές ατμού στη βιομηχανική παραγωγή είχαν εφαρμογή σε εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας. Η χρήση του ατμού πέρα από τις μηχανές παραγωγής, αρχίζει να εξαπλώνεται ραγδαίως και να χρησιμοποιείται τόσο στις θαλάσσιες μεταφορές με τα ατμόπλοια, όσο και στις χερσαίες μεταφορές με το σιδηρόδρομο (Γιάννακας, 2020).

Η εισαγωγή της μηχανής, στην παραγωγή αγαθών, δημιούργησε τα βιομηχανικά κέντρα. Ήταν μια αλλαγή που διασάλεψε την κοινωνική ζωή της εποχής εκείνης (19ος αι.) και ειδικότερα αναμόχλευσε τη δομή της αγροτικής και της εργατικής οικογένειας. Γενικά, η βιομηχανοποίηση της παραγωγής, ξεκινώντας απ' τον αγγλοσαξονικό κόσμο, προκάλεσε ριζικές μεταβολές στον τρόπο ζωής των ανθρώπων (Βαρουφάκης, 2012).

Ένα ρεύμα αστυφιλίας — προς ορισμένες πόλεις — δημιούργησε τα μεγάλα αστικά κέντρα. Ο πληθυσμός στο Λονδίνο γρήγορα ξεπέρασε τα δύο εκατομμύρια και στο Παρίσι το ένα εκατομμύριο. Μέσα σε 50 χρόνια, στις βιομηχανικές περιοχές της Ευρώπης υπερδιπλασιάστηκαν οι πόλεις με πληθυσμό πάνω από 100.000 (οι πόλεις αυτές, από 22 αυξήθηκαν σε 47). Η αλματώδης αυτή αύξηση του πληθυσμού της Ευρώπης θεωρείται αιτία και αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης. Η πίεση του πληθυσμού για να καλύψει τις ανάγκες του, οδήγησε σε ανάπτυξη της αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής. Ευνοϊκό ήταν ότι υπήρχαν εργατικά χέρια για την παραγωγή αυτή, αλλά και ότι οι ίδιοι οι εργάτες πύκνωναν τις τάξεις των καταναλωτών. (Κοκκινάκη, Σταματική, 1994)

Ο Ιωάννης Παπαλέκας (1962) σημειώνει πως μεταξύ των πράγματι επαναστατικών σύγχρονων εκδηλώσεων της τεχνολογίας, που παρουσιάζουν έντονο επιστημονικό και πολιτικό ενδιαφέρον είναι η λεγόμενη «αυτοματοποίηση», δηλαδή η αυτοματοποίηση της παραγωγής. Το επίτευγμα αυτό που τυγχάνει όλο και ευρύτερης εφαρμογής στην βιομηχανία είχε συλληφθεί ήδη από την αρχαιότητα. Στο πρώτο κεφάλαιο των «Πολιτικών» του Αριστοτέλη συγκεκριμένα, που αναφέρεται στο πρόβλημα της δουλείας και τη σχέση μεταξύ αφεντικού και δούλου. Ιδιαίτερη και εύλογη εντύπωση προκαλεί η εισαγωγή από τον Αριστοτέλη του όρου «Αυτομάτου Ποίσεως» όσον αφορά την παραγωγή και την τεχνική δραστηριότητα, η οποία καταδεικνύει την ενότητα και την συνέχεια στην επιθυμία και τις επιδιώξεις του Ευρωπαϊκού πνεύματος.

Ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά αναφέρει: «Εάν κάθε εργαλείο μπορούσε να εκτελέσει την εργασία του όταν διατασσόταν ή προβλέποντας τις ενέργειες εξ' αρχής, όπως τα είδωλα του Δαίδαλου στην ιστορία ή οι τρίποδες του Ηφαίστου - όπου ο ποιητής λέει «αυτοκινούμενοι εισέρχονταν στο θείο συμπόσιο' - εάν έτσι ύφαιναν μόνα τους ή οι άρπες έπαιζαν μουσική, οι αρχιτεχνίτες δεν θα χρειάζονταν βοηθούς και ούτε οι δεσπότες δούλους.»

Ό,τι οραματίστηκε ο Αριστοτέλης προ δύο χιλιάδων ετών έχει εισέλθει πλέον, οριστικά και αμετάκλητα, στο επίκεντρο των σύγχρονων επιστημονικών και

κοινωνιολογικών αλλά και δημόσιων συζητήσεων για περισσότερο από έναν αιώνα. Η επικρατέστερη προσωινία που δόθηκε στην αυτοματοποίηση της παραγωγής είναι: η Δεύτερη Βιομηχανική Επανάσταση (Παπαλέκας, 1962).

Το έτος Ένα μετά Φορντ (μ.Φ.) στο βιβλίο του Άλντους Χάξλεϋ τοποθετείται περίπου στην ιστορική περίοδο της διάδοσης των ατμοκίνητων αυτοκινήτων στην αμερικανική ήπειρο από έναν προφήτη που άκουγε στο όνομα Χένρυ Φορντ. Ο Φορντ ήταν Αμερικανός βιομήχανος, επιχειρηματίας και ο ιδρυτής της αυτοκινητοβιομηχανίας Ford Motor Company το 1903, και θεωρείται πατέρας της γραμμής συναρμολόγησης που χρησιμοποιείται στη μαζική παραγωγή, αρχής γενομένης με το πρώτο «αυτοκίνητο για το λαό», το περίφημο Ford Model T του 1908 - 1927. Η δράση του βιβλίου βέβαια τοποθετείται εξακόσια περίπου χρόνια αργότερα από την δεύτερη βιομηχανική επανάσταση (χρονιά σταθερότητας 632 μ.Φ), όταν το Παγκόσμιο Κράτος έχει αναγάγει πλέον τον υλισμό και την κατανάλωση σε νέα θρησκεία έχοντας αναγορεύσει τον Χένρυ Φορντ σε μοναδική θεϊκή φιγούρα και απαγορεύοντας φυσικά οποιαδήποτε άλλη πίστη.

2.2 Συμπεριφορισμός και Ψυχανάλυση

Στην ανατολή του 20^{ου} αιώνα ταυτόχρονα με την εξέλιξη της τεχνολογίας σημειώνεται και ταχεία ανάπτυξη στα πεδία των θετικών και γνωστικών επιστημών. Από τον χώρο της ιατρικής και της φυσιολογίας καθώς και της φιλοσοφίας θα ανακύψει ο κλάδος της ψυχολογίας. Δύο από τα κυρίαρχα ρεύματα της επιστήμης της ψυχολογίας την εποχή εκείνη ήταν ο Συμπεριφορισμός και η Ψυχανάλυση και θα επηρεάσουν έντονα τον νεαρό τότε συγγραφέα, αφήνοντας το σημάδι τους ολοφάνερα στο έργο του. Παραδείγματος χάριν στη συγκεκριμένη ονοματοθεσία βασικών χαρακτήρων και με τις ξεκάθαρες αναφορές στους «πατέρες» αυτών των επιστημών.

Κατά τον Bobby Newman (1992), ο Χάξλεϋ ήταν καλά ενημερωμένος σχετικά με την δουλειά του πρωτοπόρου συμπεριφοριστή Τζον Γουάτσον (John Broadus Watson), καθώς και με το έργο του φυσιολόγου Ιβάν Πάβλοφ, την εποχή που έγραφε τον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο. Αναμφίβολα ο Χάξλεϋ έθετε σημαντικές αμφιβολίες σχετικά με την ηθική ορθότητα του συμπεριφορισμού την εποχή που έγραφε το κλασσικό του έργο, αν και προς το τέλος της καριέρας του έφτασε να βεβαιώνει πως είναι υποστηρικτής της εν λόγω σχολής (Newman, 1992). Ενώ ο Sidaway (2011) εξετάζοντας περιόδους-κλειδιά στην ιστορία και την ζωή του ίδιου του Χάξλεϋ επαναπροσδιορίζουν την χρόνια επικρατούσα άποψη πως ο Χάξλεϋ συχνά απέρριπτε τον Σίγκμουντ Φρόυντ (Sigmund Freud) ως ανάξιο προσοχής, με

αυτή που προτείνει πως η ψυχανάλυση ήταν ουσιαστικά μια από τις κύριες και πιο διαρκείς πνευματικές εμμονές του. (Sidaway, 2011)

Το 1913, ο Γουάτσον δημοσίευσε το άρθρο "Psychology as the Behaviorist View sit", που είναι γνωστό και ως το μανιφέστο του συμπεριφορισμού. Σε αυτό το άρθρο ο Γουάτσον υπογράμμισε τα βασικά χαρακτηριστικά της νέας του φιλοσοφίας για τη ψυχολογία, που ονομάζεται συμπεριφορισμός. Η πρώτη παράγραφος του άρθρου περιγράφει τη θέση του Γουάτσον: «η ψυχολογία στα μάτια του συμπεριφοριστή πρόκειται για έναν κλάδο των φυσικών επιστημών, καθαρά αντικειμενικό. Ο θεωρητικός του στόχος είναι η πρόβλεψη και ο έλεγχος της συμπεριφοράς. Η ενδοσκόπηση δεν αποτελεί μέρος των μεθόδων του, ούτε και η επιστημονική αξία των δεδομένων του εξαρτάται από την προθυμία με την οποία επιδέχονται ερμηνεία από άποψη συνείδησης. Ο συμπεριφοριστής στην προσπάθειά του να λάβει ένα οργανωμένο σύστημα απόκρισης των ζώων, δεν αναγνωρίζει καμία διαχωριστική γραμμή μεταξύ ανθρώπου και κτήνους. Η συμπεριφορά του ανθρώπου, με όλη τη λεπτότητα και την πολυπλοκότητά της, αποτελεί ένα μόνο μέρος του συνολικού συστήματος της έρευνας της συμπεριφοράς» (CavanaughS.J. 2000).

Στον αντίποδα του συμπεριφορισμού, από τη δεκαετία του 1890 ως το θάνατό του το 1939, ο Αυστριακός γιατρός Σίγκμουντ Φρόυντ ανέπτυξε την «Ψυχανάλυση». Συστηματοποίησε ένα σύνολο θεωριών πάνω στην ανθρώπινη συμπεριφορά και ανάπτυξη και διαμόρφωσε μια μορφή ψυχοθεραπείας-την ψυχανάλυση- για τη θεραπεία ψυχικών διαταραχών. Η ψυχαναλυτική θεωρία του Φρόυντ βασίστηκε στις ερμηνευτικές μεθόδους, στην ενδοσκόπηση και σε κλινικές παρατηρήσεις. Έγινε πολύ καλά γνωστός, επειδή μίλησε πλατιά για «γαργαλιστικά» θέματα, όπως η σεξουαλικότητα, η καταστολή και το ασυνείδητο μυαλό ως γενικές πτυχές της ψυχολογικής εξέλιξης. Αυτά τα θέματα θεωρούνταν ευρύτατα ως θέματα ταμπού, στην εποχή του τουλάχιστον. Η περίοδος μέχρι το 1906 υπήρξε εν γένει μία από τις δημιουργικότερες φάσεις στη ζωή του Φρόυντ, κατά την οποία διαμόρφωσε αρκετές από τις καινοτόμες θεωρίες του, παρά το γεγονός πως βρισκόταν σχεδόν απομονωμένος από τον υπόλοιπο ιατρικό κόσμο. Ιδιαίτερης αξίας θεωρείται η ανακάλυψη του οιδιπόδειου συμπλέγματος, το οποίο υποδηλώνει την αγάπη κάθε παιδιού για τον ένα γονιό και τη ζηλότυπη εχθρότητα προς τον άλλο. (Wikipedia)

Ο Χάξλεϋ κατά την διάρκεια της σταδιοδρομίας του, υιοθέτησε και απέρριψε πολλές διαφορετικές ιδέες, για αυτό και προτείνεται τελικά τα έργα του να διαβάζονται όχι ως

ανεξάρτητες οντότητες, μα καλύτερα σαν μια σύνθεση της βαθμιαίας μετάβασης από τον «αποκομμένο σκεπτικιστή» σε έναν «στοχαστικό μυστικιστή» (Bowering, 1968, p. 3).

2.3 Ο Μεγάλος Πόλεμος

«Ο πόλεμος είναι ο πατέρας των πάντων» διακήρυττε ο σκοτεινός φιλόσοφος χιλιάδες χρόνια πριν ακόμα την γέννηση του Χριστού. Και κατά κάποιο σκαιό και φαιδρό ταυτόχρονα τρόπο, οι εξελίξεις και η πρόοδος, καθ' όλη την μέχρι τώρα βραχύχρονη πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού, μέσα από την καταγεγραμμένη ιστορία, δεν παύουν να επιβεβαιώνουν ξανά και ξανά την αρχαία αυτή ρήση του Εφέσιου.

Με απαρχή τον μύθο της Θεογονίας του Ησιόδου, οι Θεοί θα συγκρουστούν με τους Τιτάνες, οι παλιές αρχές θα έρθουν αναπόφευκτα αντιμέτωπες με τις νεότερες δυνάμεις, ουσιαστικά τα ίδια τα τέκνα θα βάλουν τέλος στην ωμή κυριαρχία των γονιών τους. Για να επιδείξουν βέβαια αργότερα την ίδια σκληρή πολεμική, απέναντι στο μέχρι τότε αφελές γένος των ανθρώπων. Τιμωρώντας πρώτα τον Προμηθέα που τόλμησε να μοιράσει στους θνητούς την γνώση της φωτιάς. Και παραδίδοντας μετέπειτα στον Επιμηθέα και στους ανθρώπους την Πανδώρα, μαζί με όλα τα χαρίσματα της, την ομορφιά και την γονιμότητα, την εξυπνάδα και τον λόγο αλλά και όλα τα κακά και τις συμφορές που κουβαλούσε μέσα στο πιθάρι της.

«Φοβού τους Δαναούς και δώρα φέροντας», άλλη μια αρχαία έκφραση, ειπωμένη αυτή τη φορά έξω από τα τείχη της Τροίας, μπροστά από ένα τεράστιο ξύλινο άλογο, λίγο πριν την λήξη του πρώτου μεγάλου πολέμου των ανθρώπων αυτή τη φορά. Ο αινιγματικός χρησμός του μάντη Λαοκόντα θα επαληθεύσει τον αναντίρρητο κανόνα, πως τα δώρα του πολέμου φέρουν πάντα μια αμφίσημη ουσία και σημασία, τόσο για τους νικητές όσο και για τους ηττημένους. Προς χάριν του μεγαλείου και της δόξας, ανεξαρτήτως της μεριάς όπου θα γείρει τελικά η πλάστιγγα, στα πεδία των μαχών γεννιούνται μεν οι ήρωες, που αντιπροσωπεύουν αξίες και αρετές χιλιοτραγουδισμένες στα αθάνατα έπη, την ίδια στιγμή όμως θυσιάζονται αμέτρητα ανώνυμα κορμιά, για να ταΐσουν το αδηφάγο τέρας του πολέμου χωρίς οι τρομοκρατημένες ψυχές να μάθουν ποτέ το γιατί. Απαραίτητα έρμιαια στις πολλά υποσχόμενες ρητορείες των βασιλιάδων και στην άγνωστη ατζέντα των θεών.

Ο πόλεμος μπορεί να γεννήθηκε σε μια ανύποπτη στιγμή μέσα στον χρόνο όπως συμβαίνει στην ταινία, 2001: A Space Odyssey, του Στάνλεϊ Κιούμπρικ, είτε πάλι μπορεί πολύ απλά να είναι μια φυσική ορμή, μια συνεχόμενη πάλη, μια αέναη και μάταιη

επανάληψη που μέσα από την καταστροφή γεννά την δημιουργία. Όπως και να έχει τελικά, η ανθρωπότητα αποδεικνύει πως μπορεί να διεξάγει πολέμους με απaráμιλλη ωμότητα και αγριότητα. Το βασικό όμως ερώτημα παραμένει το ίδιο, ποιοί επωφελούνται πραγματικά από τα καταστροφικά αποτελέσματα που αφήνει πίσω του.

Η εποχή που ουσιαστικά αρχίζει το συγγραφικό του έργο ο Άλντους Χάξλεϋ, είναι η περίοδος του μεσοπόλεμου, η χρονική περίοδος δηλαδή μεταξύ Πρώτου και Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Οι καταστρεπτικές συνέπειες του Μεγάλου (Α΄ Παγκοσμίου) Πολέμου, όπου ο Χάξλεϋ δεν έλαβε μέρος λόγω της ασθενικής φυσικής κατάστασης του, ήταν αδύνατον να τον αφήσουν ανεπηρέαστο. Η μάχη των χαρακωμάτων διήρκεσε από το τέλος του 1914 έως το Μάρτιο του 1918 και υπήρξε ανελέητος και σκληρός. Τα εμπόλεμα κράτη χρησιμοποίησαν όλους τους πόρους τους, οικονομικούς και ανθρώπινους, σε αυτή τη μάχη. Απαιτούνταν ολοένα και περισσότερα όπλα, ολοένα και περισσότερες οβίδες, ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι, οι οποίοι επιστρατεύονταν κατά μυριάδες. Ποτέ στο παρελθόν δεν είχαν συγκεντρωθεί τόσοι στρατιώτες στα πεδία των μαχών. Ποτέ στο παρελθόν δεν είχαν χάσει τη ζωή τους τόσοι άνθρωποι στη μάχη (Frank, 2003).

Ένα από τα αποτελέσματα του Μεγάλου Πολέμου ήταν η διάλυση των αυτοκρατοριών και ο κατακερματισμός τα Ευρώπης σε πολλά νέα μικρά εθνικά κράτη. Η σταδιακή ανάδυση του καπιταλισμού γινόταν πλέον όλο και εμφανέστερη ως ιδεολογία και ως πολιτικό σύστημα και η κυριαρχία της αστικής τάξης μεστωνόταν όλο και περισσότερο. Οι εγγενείς αντιφάσεις του καπιταλισμού πλέον δεν μπορούσαν να περάσουν απαρατήρητες, δηλαδή η ικανότητα του να παράγει ταυτόχρονα μαζικό πλούτο και αβάσταχτη φτώχεια, θαυμαστές νέες ελευθερίες και τις χειρότερες μορφές δουλείας, αστραφτερούς μηχανικούς σκλάβους και ανθρώπους έρμαιοι της ανεργίας και της υποαπασχόλησης (Βαρουφάκης, 2012)

Το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του 1920 η οικογένεια Χάξλεϋ το πέρασε στην Ιταλία. Οι προσωπικές εμπειρίες του συγγραφέα από την θεαματική άνοδο του ιταλικού Φασισμού, η πληροφόρησή του για τον πασιφανή πια ολοκληρωτισμό των Ρώσων κομμουνιστών, συν την ανησυχία του για την «αμερικανοποίηση» και την σταδιακή απανθρωποποίηση μπροστά στην διόγκωση του οικονομικού και τεχνολογικού παράγοντα στις κοινωνίες, τον ενέπνευσαν το 1931 να συγγράψει το πιο γνωστό αριστούργημά του. (Ρασσιάς, 2009)

2.4 Ο Δυτικός Παράδεισος

Σύμφωνα με την Εγκυκλοπαίδεια του Ολοκαυτώματος του ομώνυμου μουσείου στις Ηνωμένες Πολιτείες, η καταστροφή και οι τρομερές απώλειες ζώων κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησαν σε αυτό που θα μπορούσε να περιγραφεί ως «πολιτιστική απελπισία» σε πολλά έθνη που συμμετείχαν στον πόλεμο. Η απογοήτευση από τη διεθνή και εθνική πολιτική και μια αίσθηση δυσπιστίας προς τους πολιτικούς ηγέτες και τους κυβερνητικούς αξιωματούχους διαπότισαν τη συνείδηση ενός κοινού που είχε υπάρξει μάρτυρας μιας καταστροφικής τετραετούς σύρραξης.

Σε ορισμένους κύκλους, αυτή η αποστασιοποίηση και η απογοήτευση από την πολιτική και τις συγκρούσεις καλλιέργησαν ένα φιλειρηνικό αίσθημα. Από εκεί προέκυψε και το λογοτεχνικό γενικό πλαίσιο της Βρετανικής κοινωνικής σάτιρας του 1920. Αυτό το είδος σάτιρας από σύγχρονους του αλλά και από τον ίδιο τον Χάξλεϋ, κυρίως στοχοποιούσε την εύπορη και φιλήδονη ανώτερη κοινωνική τάξη. Οι χαλεπές ηθικές αξίες που πρέσβευαν οι θιασώτες της αστικής τάξης την εποχή που ακολούθησε, σε συνδυασμό με την καπιταλιστική οικονομία και την αγορά, δεν ήταν παρά ένας ακραίος απολυταρχισμός, στα μάτια του συγγραφέα, απαλλαγμένος από κάθε ηθικό επιχείρημα. Η απόλαυση και η τέρψη καθίστανται υποκατάστατα της θρησκείας καθώς επίσης και τρόποι διαφυγής από τις δυσάρεστες επιπτώσεις που ακολούθησαν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, φυσικά στενά συνδεδεμένοι και με την ταχεία εξάπλωση των προϊόντων της ποπ κουλτούρας, όπως τα πάρτι, τα ναρκωτικά, και γενικότερα η ελευθερία ηθών (Tripp, 2015).

Ένα πρώιμο ταξίδι στις Ηνωμένες Πολιτείες άλλωστε έδωσε στο Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο μεγάλο μέρος του χαρακτήρα του. Ο Χάξλεϋ ήταν εξοργισμένος με την κουλτούρα των νέων, την εμπορικό ενθουσιασμό, την σεξουαλική ασέβεια και την εσωστρεφή φύση πολλών Αμερικανών. Οι αρχές του βιβλίου ίσχυαν σε όλα όσα συνάντησε μετά την αποχώρησή του από τον Σαν Φρανσίσκο (Bradshaw, 2004).

2.4 Η Οκτωβριανή Επανάσταση

Η ανάπτυξη της Ρωσίας το 1914 δεν της επέτρεπε να αντεπεξέλθει στις ανάγκες ενός βιομηχανοποιημένου μακροχρόνιου πολέμου. Η έλλειψη μεταφορικών μέσων, η μείωση της παραγωγής, η ανάγκη διαρκούς εφοδιασμού του στρατού και οι δαπάνες των εχθροπραξιών οδήγησαν σε υψηλές ανατιμήσεις των καταναλωτικών αγαθών ενώ οι μισθοί αυξάνονταν με χαμηλότερους ρυθμούς. Επίσης, ελλείπει σωστού εξοπλισμού και ηγεσίας, οι ρωσικές

στρατιωτικές δυνάμεις αναλώνονται σε μάταιες επιθέσεις με τεράστιες απώλειες ανθρώπινων ζωών, που φτάνουν τα 3 εκατομμύρια στις αρχές του 1917. Παράλληλα, αγανάκτηση προκαλεί η διαφθορά μελών της αυλής ενώ και η φιλελεύθερη αριστοκρατία εναντιώνεται στον τσάρο διότι επωφελείται από τον πόλεμο για να αποκαταστήσει λίγο λίγο την απολυταρχία. (Serge Berstein , Pierre Milza, 1997)

Ο Λένιν πραγματοποίησε εκστρατεία για τον άμεση απεμπλοκή της Ρωσίας από τον πόλεμο με τη Γερμανία, την παραχώρηση γης στους αγρότες και την παροχή σίτισης στους εργάτες των πόλεων. Όταν η προσωρινή κυβέρνηση επέλεξε να συνεχίσει τον πόλεμο με τη Γερμανία, οι Μπολσεβίκοι και άλλες σοσιαλιστικές φατρίες, εκμεταλλεύτηκαν την καθολική περιφρόνηση για την πολεμική προσπάθεια ως δικαιολογία για να προωθήσουν περαιτέρω την επανάσταση. Οι Μπολσεβίκοι μετέτρεψαν τις εργατικές πολιτοφυλακές, που είχαν υπό τον έλεγχό τους, σε Κόκκινους Φρουρούς (αργότερα Κόκκινος Στρατός), στους οποίους άσκησαν ουσιαστικό έλεγχο. (Figes, Orlando (1996)

Ο Θαυμαστός Καινούριος Κόσμος ασκεί κριτική σε μια συγκεκριμένη γεωπολιτική εξέλιξη. Το μυθιστόρημα κλίνοντας προς το παράδειγμα της δυστοπικής ατζέντας της εποχής τείνει να θεωρεί την άνοδο του Σταλινισμού στην τότε Σοβιετική Ένωση ως την αρνητική, απολυταρχική εκδοχή του ιδανικού του Ουτοπικού σοσιαλισμού, όπως είχε παρουσιαστεί από τον Φρίντριχ Ένγκελς (Tripp,2015).

2.5 Το Τρίτο Ράιχ

Οι βαρύτερες πολεμικές αποζημιώσεις που επιβλήθηκαν μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, σε συνδυασμό με μια γενικευμένη περίοδο πληθωρισμού στην Ευρώπη κατά τη δεκαετία του '20 προκάλεσαν βαθμιαία αυξανόμενο υπερπληθωρισμό του γερμανικού Reichsmark (μάρκο του Ράιχ) έως το 1923. Εν τω μεταξύ, το φάντασμα μιας επικείμενης κομμουνιστικής απειλής, στον απόηχο της Επανάστασης των Μπολσεβίκων στη Ρωσία και των βραχύβιων κομμουνιστικών επαναστάσεων, καθώς και στην ίδια τη Γερμανία (π.χ. η Εξέγερση των Σπαρτακιστών), έστρεψε το γερμανικό πολιτικό κλίμα αποφασιστικά προς τα δεξιά.

Ακτιβιστές της αριστεράς εξέτισαν μακρόχρονες ποινές φυλάκισης για πρόκληση πολιτικών αναταραχών. Από την άλλη, ακροδεξιοί ακτιβιστές όπως ο Αδόλφος Χίτλερ, του οποίου το ναζιστικό κόμμα είχε αποπειραθεί να ανατρέψει την κυβέρνηση της Βαυαρίας και να ξεκινήσει μια «εθνική επανάσταση» με το Πραξικόπημα της Μπυραρίας το Νοέμβριο του

1923, εξέτισαν μόλις τους εννέα μήνες από τα πέντε έτη που τους είχαν επιβληθεί για προδοσία- αδίκημα που επέφερε θανατική ποινή. Όσο ήταν στη φυλακή, ο Χίτλερ έγραψε το πολιτικό του μανιφέστο, Mein Kampf (Ο Αγών Μου).

Οι δυσχέρειες που προκλήθηκαν από τις κοινωνικές και οικονομικές αναταραχές στον απόηχο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και τους επαχθείς όρους της ειρήνης, καθώς και ο αδικαιολόγητος φόβος της γερμανικής μεσαίας τάξης για ενδεχόμενη κομμουνιστική επέλαση, υπονόμευσαν τις πλουραλιστικές δημοκρατικές λύσεις στη Γερμανία της Βαϊμάρης. Επίσης, ενίσχυσαν την επιθυμία του λαού για πιο απολυταρχική κατεύθυνση, μια μορφή ηγεσίας την οποία τελικά οι Γερμανοί ψηφοφόροι δυστυχώς βρήκαν στον Αδόλφο Χίτλερ και το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα του. («WORLDWARI: AFTERMATH»,2023)

2.5 Το Κραχ του 29

Μπορεί στην «Γηραιά Ήπειρο» μετά τον Πόλεμο να υπήρχαν σοβαρές πολιτικές και οικονομικές μεταβολές, ο «Νέος Κόσμος» όμως γνώριζε μια νέα επιχειρηματική άνθιση, που δημιουργούσε προσδοκίες ανάκαμψης μέχρι και στην τραυματισμένη πλουτοκρατία της Ευρώπης. Όμως το όνειρο γρήγορα μετατράπηκε σε εφιάλτη. Με τη μαζική χρεοκοπία των τραπεζών που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του 1929 επανέκαμψε και η φτώχεια δριμύτερη καθώς η εφαρμογή λιτότητας και η προσπάθεια να τιθασεύσουν τα ελλείμματα μέσω μείωσης των δημόσιων δαπανών δεν επέφερε κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα. Πέραν από το βάθεμα της κρίσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η πίστη του κόσμου στις ιδιωτικές επενδύσεις και στην επέκταση του τραπεζικού συστήματος πως θα ήταν οι μεσάζοντες για την σταθεροποίηση της κοινωνίας τελικά αποδείχτηκαν φρούδες(Βαρουφάκης, 2012).

Αν δεν ξεσπούσε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος οι επιπτώσεις του Κραχ του 1929 θα εξακολουθούσαν να είναι αισθητές μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1940.Ο πόλεμος απελευθέρωσε τον κρατικό προϋπολογισμό από κάθε πολιτικό περιορισμό (Βαρουφάκης, 2012). Οι κυβερνήσεις άρχισαν πάλι να δαπανάν αφειδώς. Παλιά εργοστάσια ξανάρχισαν να λειτουργούν, ενώ καινούργια ξεφύτρωναν από το πουθενά, η καινοτομία έφτασε στο απόγειο της, η παραγωγή ξεπέρασε κάθε προηγούμενο, η επιχειρηματικότητα άνθησε (Βαρουφάκης, 2012).

Οι φρικαλεότητες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είναι ένα ακόμα αδιάσειστο παράδειγμα της ιστορίας, πως το κεφάλαιο διαθέτει τρόπους ανάκαμψης και θα βάλει μπρός τους μηχανισμούς του για να επανέλθουν τα κέρδη του, χωρίς να υπολογίσει στο ελάχιστο

την ανθρώπινη αξία. Κι αυτό είναι τελικά και το κεντρικό θέμα του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου, μιας και προς χάριν την σταθεροποίησης δηλαδή μιας μόνιμα καταναλωτικής κοινωνίας θυσιάζεται η ανθρώπινη φύση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : Δυστοπία ή Ουτοπία

Ο Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος εκδόθηκε το 1932 και αμέσως κατατάχθηκε από τους κριτικούς στο ρεύμα της δυστοπικής λογοτεχνίας, το οποίο εκείνη την περίοδο του μεσοπολέμου, είχε αρχίσει να αναπτύσσεται ως αυθόρμητο αντανάκλαστικό στα πολιτικά και οικονομικά τεκταινόμενα που έπλητταν την παγκόσμια κοινότητα.

Ο ίδιος ο Χάξλεϋ όμως, αναφερόμενος στο έργο του, θα το χαρακτηρίσει ως μια αντίστροφη ουτοπία, υποστηρίζοντας πως το έγραψε ως μια απάντηση σε αυτό που κατονόμασε «ο τρόμος της Γουελσιανής Ουτοπίας». (Panagopoulos, N. 2016). Το ελπιδοφόρο όραμα του Χ. Τζ. Γουέλς (H. G. Wells) για τις δυνατότητες του μέλλοντος έδωσε την ιδέα στο Χάξλεϋ να ξεκινήσει να γράφει μια παρωδία για αυτά τα φουτουριστικά μυθιστορήματα, η οποία έμελλε να καταλήξει στο πιο πολυδιαβασμένο βιβλίο του «Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος». Στην αλληλογραφία του με τον Άρθουρ Σ. Γκόλντσμιθ ένα φίλο του Αμερικάνο, χαρακτηριστικά έγραφε: «διασκέδαζα στην ιδέα να πειράξω τον Χ. Τζ. Γουέλς, μα τελικά παρασύρθηκα από τον στρόβιλο των δικών μου ιδεών» (Huxley, 2014). Ο Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος φαίνεται να τοποθετείται επισφαλώς και με άβολο τρόπο ανάμεσα στην δυστοπία «το κακό μέρος» και την ουτοπία «το καλό μέρος όπου δεν υπάρχει» αποσαφηνίζει η συγγραφέας Μάργκαρετ Άτγουντ (Margaret Atwood) στον πρόλογο της έκδοσης του βιβλίου το 2007.

Η δράση του έργου τοποθετείται κυρίως σε ένα μελλοντικό Παγκόσμιο Μονοκράτος, όπου οι πολίτες είναι γενετικά προκαθορισμένοι και τοποθετημένοι σε μια κοινωνική ιεραρχία, βάση του επιπέδου νοημοσύνης τους. Στο μυθιστόρημα περιγράφονται τεράστια επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα, στον χώρο της ιατρικής, της φαρμακευτικής, της βιολογίας, της μηχανικής, της ψυχολογίας και της εκπαίδευσης – κλάδοι όλοι, μεγάλου ενδιαφέροντος για τον ίδιο τον συγγραφέα - που συνδυασμένοι έχουν ως αποτέλεσμα μια σταθερή και ρυθμισμένη κοινωνία.

Ο πρωταγωνιστής της ιστορίας είναι ένας ξένος, ένας άγριος όπως τον αποκαλούν χαρακτηριστικά, ο οποίος προέρχεται από μια πρωτόγονα οργανωμένη κοινότητα έξω από τα όρια του πολιτισμού, και έρχεται για να θέσει υπό αμφισβήτηση όλο αυτό το οικοδόμημα. Είναι αυτός που παραθέτει πολλές φορές τα λόγια της Μιράντας «oh Brave New World» από το έργο του Σαίξπηρ, *Η Τρικυμία* (The Tempest), όταν γίνεται μάρτυρας των θαυμάτων αυτού του προηγμένου κόσμου, που όμως όσο του φανερώνεται η δυσοίωση πλευρά όλων

αυτών των νεωτερισμών, τα λόγια αυτά που επαναλαμβάνονται αποκτούν μια όλο και πιο σκοτεινή και πικρή ειρωνεία καθώς το έργο ξεδιπλώνεται.

Η σαρκαστική και σατυρική φύση που χαρακτηρίζει τον Χάξλεϋ ως συγγραφέα μας αναγκάζει να ανατρέξουμε στους ορισμούς των όρων Ουτοπία και Δυστοπία, άμα θέλουμε να κατανοήσουμε το όραμα του και να μπορέσουμε να κατατάξουμε το έργο του, μιας και οι κατηγορίες των δυστοπικών και ουτοπικών μυθιστορημάτων πάντα ως έναν βαθμό συγγέονταν (Laurence,1999)

3.1 Ορισμοί και Προέλευση

Είναι κοινώς αποδεκτό πλέον, πως ο όρος «ουτοπία» βρήκε τη θέση του στον χάρτη της λογοτεχνίας το 1516, όταν ο Τόμας Μουρ συνέγραψε το έργο «Περί της καλλίστης δημοκρατίας, της ευρισκόμενης επί της νέας νήσου Ουτοπίας (Παναγιωτίδης, Γ. 2015). Ο τίτλος που είχε δώσει ο Μορ αρχικά στο έργο του ήταν *Nusquam*, αλλά με την παρέμβαση ενός καλού του φίλου, του Έρασμου εμφανίστηκε στα τυπογραφία της εποχής ως *Utopia*. (Smith,2000). Σύμφωνα με τον Lyman Tower Sargent η λέξη *Utopia* προέρχεται από την ελληνική λέξη ουτοπία, σύνθετη από το αρνητικό μόριο "ου" {ουκ} και το ουσιαστικό τόπος, δηλαδή τόπος ανύπαρκτος. Στην αγγλική γλώσσα η λέξη Utopia προφέρεται με τον ίδιο τρόπο όπως και η λέξη Eutopia, που στα ελληνικά, ευτοπία σημαίνει ο καλός τόπος, σύνθετη λέξη με το μόριο "ευ". Έκτοτε, η λέξη Ουτοπία, χρησιμοποιήθηκε τόσο στην πολιτική φιλοσοφία για να περιγράψει τις προσπάθειες για τη δημιουργία μιας ιδανικής ανθρώπινης συμβίωσης, όσο και στη λογοτεχνία για να περιγράψει φανταστικούς τέλειους κόσμους, έτσι ώστε και το νόημα της λέξης παγιώθηκε να είναι συνώνυμο με αυτό της ευ-τοπίας (Sargent,2016).

Ο όρος Δυστοπία, σύμφωνα με το Αγγλικό Λεξικό της Οξφόρδης, χρησιμοποιήθηκε από τον John Stuart Mill όπως καταγράφηκε στα πρακτικά της Βουλής των Κοινοτήτων στις 12 Μαρτίου το 1868, όπου αναφέρεται να λέει «Ας μου επιτραπεί, ως κάποιος που, όπως και πολλοί από τους καλύτερους μου, έχει υποβληθεί στην κατηγορία ότι είμαι ουτοπιστής, να συγχαρώ την κυβέρνηση που εντάχθηκε σε αυτή την καλή εταιρεία. Θα ήταν, όμως, πολύ κολακευτικό να τους αποκαλούμε (την Κυβέρνηση) Ουτοπιστές, θα έπρεπε μάλλον να τους αποκαλούν δυστοπιστές ή κακοτοπιστές. Αυτό που συνήθως αποκαλείται ουτοπικό είναι κάτι πολύ καλό για να είναι εφικτό, αλλά αυτό που φαίνεται να ευνοούν είναι πολύ κακό για να είναι εφικτό»(Sargent,2016).

«Δυστοπία» χαρακτηρίζεται λοιπόν η λογοτεχνική ή εν γένει καλλιτεχνική παρουσίαση μιας μελλοντικής κοινωνίας ή ενός μελλοντικού κόσμου, όπου κυριαρχεί η δυστυχία και η απαισιοδοξία. Η λέξη προκύπτει ετυμολογικά από το πρόθεμα δυσ- και τη λέξη –τόπος. Η ίδια η λέξη συνιστά γλωσσικό αντιδάνειο από την αγγλική γλώσσα, καθώς οι αρχικές της ρίζες είναι ελληνικές. Η δυστοπία λογίζεται ως το αντίβαρο της ουτοπίας, ένα τρόπον τινά διαλεκτικό της αντίθετο. (Παναγιωτίδης, Γ. 2015).

Η Margaret Atwood μια από τις κύριες αντιπροσώπους, του σύγχρονου δυστοπικού μυθιστορήματος υποστηρίζει πως: «Η δυστοπία είναι ένας δυσοίωνος κόσμος από τον οποίο οι άνθρωποι επιζητούν πάση θυσία να αποδράσουν. Η ουτοπία είναι ένα σύστημα κανόνων το οποίο μας δείχνει τρόπους για να αλλάξει η πραγματικότητα» (Λάλας, 2014).

Παρόλα αυτά, η ιδέα της ιδανικής κοινωνίας (και ταυτόχρονα του αντίποδα της) βρίσκει τους προκατόχους της ακόμα πιο παλιά, πίσω στους αρχαίους καιρούς και οι επιρροές της από εκείνα τα χρόνια πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν. Ο Claeys επιχειρεί (όπ. αναφ στο JanPospíšil, 2016) να εντοπίσει τις ρίζες αυτών των δύο αντίθετων εννοιών στην μυθολογία: «Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις παράλληλες θρησκευτικές προϊστορίες και των δύο εννοιών, οι οποίες στην Χριστιανική παράδοση κυριαρχούν για παράδειγμα, από την μία η ιδέα της Εδέμ και του παραδείσου, και από την άλλη αυτή της Κολάσεως». Αυτή η θεώρηση μας παρέχει μια απλουστευμένη οπτική πως ο Παράδεισος και η Κόλαση συνιστούν δύο άκρα – το ένα συμβολίζει την απόλυτη ευμάρεια και το άλλο την ολοκληρωτική μιζέρια. Παρόμοια παραδείγματα συναντάμε και σε αρχαιότερες θρησκείες. Στην αρχαία ελληνική παράδοση ο Κάτω κόσμος, ο Άδης ήταν χωρισμένος στα Τάρταρα, που ήταν ο τόπος της τιμωρίας και στα Ηλύσια Πεδία όπου επικρατούσε αιώνια άνοιξη και οι νεκροί ξεχνούσαν τα γήινα βάσανα. Είναι εμφανές δηλαδή κι σε αυτό το παράδειγμα το δίπολο του καλού και του κακού τόπου., Μπορεί να υποστηριχθεί βέβαια, πως αυτά τα ζευγάρια αντίθετων πόλων, διαφέρουν σε ένα πολύ μεγάλο εύρος μεταξύ τους, αλλά χωρίς υπολογίσουμε κάθε λεπτομέρεια που τα διαχωρίζει, αναμφίβολα μοιράζονται και πολλές κοινές διαστάσεις.

Το αξιοσημείωτο στοιχείο είναι, πως ανεξάρτητα τον σκοπό που μπορεί να εξυπηρετούν, ο άνθρωπος έχει την τάση να φαντάζεται και ονειρεύεται τόπους έξω από τα όρια που του θέτουν οι ίδιες του οι αισθήσεις σε κάθε εποχή. Καθώς επίσης μεγάλο ενδιαφέρον εγείρει η διαφοροποίηση αυτών των φανταστικών απεικονίσεων από τόπο σε τόπο, εποχή και κουλτούρα, που φανερώνουν τις διαφορές που μπορεί να υπάρχουν στις

αντιλήψεις σχετικά με το τι μπορεί να είναι καλό ή κακό. Χαρακτηριστικό που εντοπίζεται βεβαίως και στην σύγχρονη ουτοπική ή δυστοπική λογοτεχνία. Ότι δηλαδή η ουτοπία του ενός μπορεί να είναι η δυστοπία του άλλου.

Πέραν όμως των μυθολογικών παραδόσεων και των αναφορών για τόπους αιώνιας ευλογίας, ή για βασιλεία ατελείωτων μαρτυρίων, η ουτοπική σκέψη είχε κάνει την εμφάνισή της και στον χώρο των γραμμάτων και της φιλοσοφίας, πολύ πριν την εποχή του Διαφωτισμού, στην ελληνική αρχαιότητα. Χρονολογικά η πρώτη Ουτοπική πρόταση για μια ιδανική κοινωνία, θεωρείται «Η Πολιτεία» του Πλάτωνα το 374 π.Χ. Είναι ένα από τα πιο πολυδιαβασμένα έργα μέχρι και σήμερα, καθώς και ο «ο μύθος του σπηλαίου» που εμπεριέχεται μπορεί να θεωρηθεί μια δυστοπική αλληγορία.

Η Καλλίπολη, είναι μια πολιτική ουτοπία αρμονικής και δίκαιης συνύπαρξης. Ο Πλάτωνας χωρίζει τους ανθρώπους σε τάξεις (άρχοντες – φύλακες – δημιουργούς). Οι τάξεις που αποτυπώνουν την τριμερή διάκριση της ψυχής (λογιστικό – θυμοειδές – επιθυμητικό) και προσδιορίζονται από τις αντίστοιχες αρετές (σοφία – ανδρεία – σωφροσύνη). Η βασικότερη, αρετή, η δικαιοσύνη, συγκρατεί την αρμονία του συνόλου. Σκοπός είναι να εξασφαλιστεί η μεγαλύτερη δυνατή ευτυχία για όλους. Στην πρώτη θέση της ιεραρχικής κλίμακας τοποθετείται ο φιλόσοφος/βασιλιάς. Εφαρμόζεται εδώ η θεωρία του Πλάτωνα ότι για να φτάσουν οι άνθρωποι στην ευτυχία μέσα στις οργανωμένες κοινότητες που ιδρύουν μία είναι η λύση: να κυβερνήσουν οι φιλόσοφοι ή να φιλοσοφήσουν οι κυβερνήτες. (AnnasJulia, 2006)

Σύμφωνα πάντως με τον Keith Booker (1994) μέσω του Πλάτωνα επιβεβαιώνεται και ιστορικά, η έντονη κριτική τάση της ουτοπικής λογοτεχνίας προς την επιστήμη και την τεχνολογία. Ενώ στην Πολιτεία του, ο Πλάτωνας διακηρύσσει την αξία της ανάπτυξης ειδικευμένων τεχνικών στους τομείς της εργασίας με τρόπους που είναι καθαρά πρόδρομοι της μοντέρνας τεχνολογίας, στο μεταγενέστερο έργο του «Νόμοι», (μια άλλη απόπειρα εξερεύνησης της ιδανικής κοινωνίας) προειδοποιεί πως οι καινοτομίες που θα φέρει η τεχνολογική πρόοδος μπορεί δυνητικά να αποδειχθούν προβληματικές.

Στο έργο του Πλάτωνα υπάρχει και μια δεύτερη ουτοπική πόλη, η Ατλαντίδα (στα Αρχαία Ελληνικά: Άτλαντις νήσος). Είναι ένα μυθικό νησί που πρωτοαναφέρεται στους διαλόγους Τίμαιος και Κριτίας, οι οποίοι γράφτηκαν το 360 π.Χ. Στην περιγραφή του Πλάτωνα, η Ατλαντίδα, που βρίσκεται «πέρα από τις Ηράκλειες στήλες», ήταν μια ναυτική δύναμη που είχε κατακτήσει πολλά μέρη της δυτικής Ευρώπης και της Λυβικής, περίπου

9.000 χρόνια πριν από τον Σόλωνα. Μετά από μια αποτυχημένη προσπάθεια να εισβάλει στην Αθήνα, η Ατλαντίδα βυθίστηκε μυστηριωδώς στο πέλαγος «σε μια μόνο ημέρα και νύχτα ατυχίας».

Άξιο αναφοράς είναι επίσης το έργο του Αριστοφάνη «Όρνιθες» (γράφηκε το 414 π.Χ), καθώς μπορεί να θεωρηθεί προπομπός της κριτικής ουτοπίας, μιας και παρουσιάζει χαρακτηριστικά ευτοπικής και δυστοπικής κοινωνίας συγχρόνως. Δυστοπικός είναι ο αρχαιοελληνικός κόσμος, γιατί διανύει την περίοδο του Πελοποννησιακού Πολέμου, δηλαδή επικρατεί κλίμα τρόμου, απαισιοδοξίας και αγωνίας. Ευτοπικός κόσμος είναι αυτός που οι δύο ήρωες του έργου ο Πεισθέταιρος και ο Ευελπίδης αναζητούν στα σύννεφα. Μέσω της ουτοπίας, ο Αριστοφάνης ακολουθεί στους Όρνιθες το μοτίβο «πλοκή της σωτηρίας». Ο ήρωας του, μπροστά στο πολιτικό, οικονομικό και πνευματικό αδιέξοδο, μηχανεύεται έναν ευφάνταστο τρόπο για να σώσει την Αθήνα, ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο ή απλώς τον εαυτό του. Η πλοκή των Όρνιθων δεν στηρίζεται στην αληθοφάνεια, ούτε υπακούει στη λογική, πράγμα σύνηθες και στην ουτοπική λογοτεχνία. Η τάξη ανατρέπεται, οι αξίες της κοινωνίας ευτελίζονται, πρόσωπα και θεσμοί γελοιοποιούνται, θεοί και ήρωες συμμορφώνονται με το γεμάτο γοητευτικό ηδονισμό κωμικό ήθος. (Καλαντζής, 2016)

Κάνοντας αυτή την σύντομη αναδρομή στο παρελθόν, επιστρέφουμε στο έργο-ορόσημο της ουτοπικής λογοτεχνίας, την «Ουτοπία» του Μουρ, όπου μετά από αυτό έμελλε να ακολουθήσουν πολλές ιδεαλιστικές αναζητήσεις από ανθρώπους των γραμμάτων, ειδικά με την ανάπτυξη της τυπογραφίας. Είναι πάντως σημαντικό να σημειωθεί, πως το έργο του Μουρ ενσωματώνει ηθικά αξιώματα της φιλοσοφίας των Στωικών και του Επίκουρου, αλλά επηρεάζεται κυρίως από την Πολιτεία και τους Νόμους του Πλάτωνα, τα Πολιτικά του Αριστοτέλη, καθώς και από τα έργα του Πλούταρχου και του Κικέρωνα. (Καλαντζής, 2016)

3.2 Ιστορική Ανασκόπηση και Πολιτική Κριτική

Κάθε φορά που ο όρος ουτοπία ανακύπτει σε συζήτηση, είτε σχετικά με φιλοσοφία, είτε ιστορία, κοινωνιολογική ή λογοτεχνική μελέτη, είναι φύσει αδύνατο να μην πάει το μυαλό μας στην Ουτοπία του Τόμας Μουρ, βιβλίο που αποκρυσταλλώνει τη χρήση του όρου. Δεν είναι όμως αυτό το βιβλίο που καθιέρωσε την ιδέα για ένα τέλειο, μακρινό νησί, από το οποίο ταξιδιώτες επιστρέφουν και διηγούνται την παραμονή τους, περιγράφοντας κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές διαφορές, οι οποίες έκαναν τους φανταστικούς, μακρινούς τόπους, να φαντάζουν πολύ καλύτεροι από την χώρα του αφηγητή και του κοινού. Κείμενα όπως του Francis Bacon's «Νέα Ατλαντίδα» (Αγγλία, 1624), του Tomaso

Campanella «Η πόλη του Ήλιου» (Ισπανία 1602) και της Christine de Pizan «Το Βιβλίο της Πόλης των Γυναικών» (Γαλλία,1405)για παράδειγμα, αποδεικνύουν πως η τάση που καθιέρωσε η Πολιτεία του Πλάτωνα, της περιγραφής μιας ιδανικής κοινωνίας μέσω της γλώσσας επέζησε από τα Κλασσικά Χρόνια και τον Μεσαίωνα μέχρι και την Πρώιμη Σύγχρονη Περίοδο. Παρά τις όλες διαφορές τους, ο κεντρικός στόχος των προαναφερθεισών διηγήσεων, ακόμα και υπό μορφή παρωδίας, όπως για παράδειγμα Τα Ταξίδια του Γκιούλιβερ του Jonathan Swift (Ιρλανδία,1726), είναι να δημιουργήσουν Ευτοπίες, φανταστικούς τόπους που τείνουν προς την τελειότητα - συγκρινόμενες με τον τόπο καταγωγής και προορισμού του αφηγητή- και για αυτό τον λόγο πάντοτε έμοιαζαν σαν ένας ιδανικό στόχος που θα έπρεπε να ακολουθήσουν. Αυτές οι αφηγήσεις, και ιδιαίτερα οι ταξιδιωτικές, υπηρετούσαν επίσης και μια μορφή κριτικής για την πραγματική κοινωνία της εποχής που ήταν και ο προορισμός επιστροφής του αφηγητή κάθε φορά. Η Ουτοπία του Τόμας Μουρ, για παράδειγμα, έχει να κάνει ακριβώς με ένα τέτοιο νησί, που θα μπορούσε να είναι και η εναλλακτική πρόταση (ίσως όχι τόσο εφικτή) για το πώς θα έπρεπε να είναι η Αγγλία του 16^ο αιώνα. Συνεπώς είναι δυνατόν να επιβεβαιώσουμε ότι οι ουτοπικές διηγήσεις γεννήθηκαν από πολιτική αναγκαιότητα για κοινωνικές αλλαγές. (Eduardo Marks de Marques, 2014)

Οι ιδέες του Διαφωτισμού περί ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και ελευθερίας ήταν η κύρια πηγή έμπνευσης για τους ουτοπιστές. Ο εγγενής πολιτικός χαρακτήρας των κλασσικών ουτοπικών διηγήσεων, με το πέρασμα του χρόνου και ακολουθώντας πάντα τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, θα παρουσιάσει δύο σημαντικά σημεία καμπής, καθώς όπως σημειώθηκε και παραπάνω, έστεκε πάντα με κριτική διάθεση απέναντι στην πραγματικότητα.

Η πρώτη στροφή σχετίζεται με τον απόηχο της Γαλλικής Επανάστασης(1789). Όπως εκθέτει ο Gregory Claeys (2010) μετά την Επανάσταση « Γινόμαστε μάρτυρες καθώς μια διαλεκτική σχέση αναδύεται μεταξύ τριών στοιχείων: της ουτοπικής σκέψης, δηλαδή ορισμένων σημαντικών αρχών της Επανάστασης, με την δημιουργία φανταστικών ουτοπιών, καθώς πλέον κάνουν την εμφάνιση τους νέες αντί-ουτοπίες ή δυστοπίες ως απάντηση. Ο Διαφωτισμός και η διάδοση των αρχών της λογικής σύμφωνα με τους οποίους ο τρόπος που ζούμε πρέπει να γίνεται αντικείμενο κριτικής και σάτιρας, υπαγόρευε το σκοπό που υπηρετούσε μέχρι τότε η καθαρή ουτοπία, ήταν δηλαδή εργαλείο κριτικής για το παρόν και εικασιών για το μέλλον. Μετά την δημοσίευση του έργου του Δαρβίνου σχετικά με την εξέλιξη «Η καταγωγή των ειδών» (1859), η κοινωνία εμποτίζεται από τις ιδέες της ευγονικής

και του πληθυσμιακού ελέγχου. Αυτή η πρώτη δυστοπική άνθιση προκύπτει ως απότοκο αντίδρασης στην επιστημονική σκέψη και στον αντίκτυπο που είχε ο ουτοπικός σοσιαλισμός – ιδιαίτερα από τους Robert Owen, Henri de Saint-Simon, Charles Fourier και τους πειραματισμούς τους με μικρές αποικίες πάνω σε σοσιαλιστικές βάσεις (Clayes, 2010).

Επίσης δείχνει γιατί τόσοι μοντέρνοι άνθρωποι του πνεύματος ήταν υποψιασμένοι απέναντι στην ουτοπική σκέψη, φοβούμενοι πως τέτοιου είδους ενοράσεις μπορούσαν τελικά να λειτουργήσουν μόνο υπέρ του status quo. Πάντως, τα ουτοπικά οράματα ιδανικών εναλλακτικών είχαν πλέον σχηματίσει ένα σημαντικό μέρος της κριτικής της τότε σύγχρονης κοινωνίας. Σε μια σημαντική μελέτη του Karl Mannheim (όπ. αναφ στο M. Keith Booker, 1994) θεωρεί την «ουτοπία» ακριβώς αυτό το σύμπλεγμα δυνάμεων που λειτουργούν για την αλλαγή της κοινωνίας, καθώς αντιτίθεται στην «ιδεολογία», την οποία θεωρεί (σύμφωνα με την Μαρξιστική) ως το σύνολο των δυνάμεων που λειτουργούν υπέρ της διατήρησης και της υποστήριξης της ήδη υπάρχουσας τάξης πραγμάτων. Και αργότερα οι Μαρξιστές κριτικοί όπως ο Fredric Jameson (όπ. αναφ στο M. Keith Booker, 1994) συνεχίζουν να υποστηρίζουν πως μια ουτοπική ιδέα για μια επιθυμητή εναλλακτική για το μέλλον είναι απαραίτητη για ενδυναμώσει την ουσιαστική πολιτική δράση στο παρόν. Ο Jameson σημειώνει επιπλέον πως στο σύγχρονο κοινωνικό κλίμα «η Ουτοπική ιδέα κρατάει ζωντανή την δυνατότητα ενός κόσμου ποιοτικά διαφοροποιημένου από αυτόν που παίρνει μορφή από μια επίμονη άρνηση σε κάθε τι». Κάπου αλλού, ο Jameson επισημαίνει την σημαντικότητα του ουτοπικού ερεθίσματος και στην κοινωνία των μπουρζουάδων αλλά και στις μαρξιστικές κριτικές για αυτή την κοινωνική τάξη: «κάθε ταξική συνείδηση ή με άλλα λόγια, όλες οι ιδεολογίες με την ευρύτερη έννοια, συμπεριλαμβανομένων των πιο ολοκληρωτικών μορφών συνείδησης της άρχουσας τάξης μέχρι και των αντιμαχόμενων και καταπιεσμένων τάξεων, συνθέτουν τη φύση της Ουτοπίας»

Φυσικά, οι δηλώσεις του Jameson σχετικά με την ισχύ και την παρουσία της ουτοπικής σκέψης γίνονται εν μέρει από την εμπόλεμη αναγνώρισή του για την ακραία καχυποψία προς τις ουτοπικές παρορμήσεις που δείχνουν πολλοί σύγχρονοι στοχαστές, οι οποίοι έχουν εξισώσει τα ουτοπικά ιδανικά με τη νοσταλγία, τον συντηρητισμό και την επιθυμία να ξεφύγουν από το ενδεχόμενο της ιστορίας. Ο Jameson βλέπει τη δυστοπική σκέψη λιγότερο πολιτικά υπεύθυνη ή αποτελεσματική από την ουτοπική σκέψη, ενώ αυτοί οι στοχαστές βλέπουν ακριβώς το αντίστροφο. Όπως το θέτει ο Gary Saul Morson (όπ. αναφ στο M. Keith Booker, 1994), «Ενώ οι ουτοπίες περιγράφουν μια απόδραση από την ιστορία, αυτές οι αντιουτοπίες περιγράφουν μια απόδραση, ή μια απόπειρα απόδρασης, στην ιστορία,

δηλαδή στον κόσμο του ενδεχόμενου, της σύγκρουσης και της αβεβαιότητας». Πράγματι, παρά τον έντονα ουτοπικό προσανατολισμό του μαρξισμού, οι μαρξιστές κριτικοί από την αρχή προσπάθησαν με συνέπεια να αποστασιοποιηθούν από τις πιο αφελείς εκδοχές της ουτοπικής σκέψης. Το κύριο κείμενο αυτού του έργου είναι ο «*Σοσιαλισμός: Από την Ουτοπία στην Επιστήμη*», όπου ο Φρίντριχ Ένγκελς αντιπαραβάλλει την «επιστημονική» προσέγγιση του μαρξισμού με τις αντιεπιστημονικές προσεγγίσεις προηγούμενων σχολών όπως οι Γάλλοι ουτοπικοί σοσιαλιστές.

Ο ίδιος ο Μαρξ υποστήριζε σταθερά ότι το όραμά του για την επερχόμενη ιδανική σοσιαλιστική κοινωνία δεν ήταν ένα ουτοπικό όνειρο. Αντίθετα, προσπάθησε να δείξει ότι οι σπόροι αυτής της κοινωνίας είχαν ήδη αρχίσει να αναπτύσσονται μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία. Για τον Μαρξ ο σοσιαλισμός δεν ήταν μια φαντασίωση αλλά μια αναπόφευκτη πραγματικότητα, και προσπάθησε να αποδείξει μέσω μιας επιστημονικής ανάλυσης της καπιταλιστικής κοινωνίας ότι ο κομμουνισμός ήταν το φυσικό, ακόμη και απαραίτητο αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξης του καπιταλισμού. Εν ολίγοις, ο σύγχρονος ουτοπισμός σχετίζεται στενά με το είδος της πίστης στην επιστήμη και τον ορθολογισμό που δείχνουν οι ίδιοι ο Μαρξ και ο Ένγκελς. Παρά την κριτική τους στάση απέναντι στην αστική ιδεολογία που είναι τόσο στενά συνδεδεμένη με τη σκέψη του Διαφωτισμού, ο Μαρξ και ο Ένγκελς διατηρούν πολυάριθμους απόηχους της κοσμοθεωρίας του Διαφωτισμού στη φιλοσοφία τους (M. Keith Booker, 1994).

Η δεύτερη καμπή είναι άμεσα συνδεδεμένη με την πρώτη. Τα αποτελέσματα της Βιομηχανικής Επανάστασης στην Ευρώπη συνδυασμένα με τα ιδανικά που υποστήριζε ο διαφωτισμός μετουσιώθηκαν σε μαζική ανάπτυξη των τεχνολογιών από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Ένας από τις βασικούς λογοτεχνικούς καρπούς της επιστημονικής επανάστασης στα τέλη του αιώνα είναι η ανάπτυξη της επιστημονικής φαντασίας ως αναγνωρισμένο είδος. Όπως σημειώνουν οι κριτικοί, όπως ο Claeys, αν οι απαρχές του είδους μπορούν να εντοπιστούν στο έργο *Φρανκενστάιν* (1818) της Mary Shelley, η παγίωση της επιστημονικής φαντασίας συμπίπτει με αυτή της δυστοπικών διηγήσεων και αυτό μπορεί να αποδοθεί κατά κύριο λόγο στα μυθιστορήματα του H. G. Wells. Η χρησιμοποίηση των (φανταστικών) επιστημονικών στοιχείων για την δημιουργία δυστοπικών κοινωνιών θόλωσε τα διαχωριστικά όρια μεταξύ των δύο ειδών. Παρόλα αυτά, αυτό που εμφανίζεται προς τα τέλη της Βικτωριανής περιόδου είναι ο ταυτόχρονος θαυμασμός και η ανησυχία, για τις τεχνολογικές εξελίξεις στην ανθρώπινη πρόοδο. Τα μυθιστορήματά του επικεντρώνονται στις πιθανές απειλές που μπορεί να προκύψουν από την δύναμη που χαρίζει η τεχνολογία

στον άνθρωπο, ο οποίος είναι ανίκανος να τις διαχειριστεί. Αυτό για παράδειγμα γίνεται φανερό στο «Νησί του Δόκτωρος Μορό», ένα από τα πρώτα μυθιστορήματα που θιγούν το θέμα της ευγονικής και της γενετικής μηχανικής.(Clayes, 2010)

Η επιστήμη έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ιστορία της ουτοπικής σκέψης και στη σύγχρονη στροφή από την ουτοπία στη δυστοπία. Πράγματι, η φιλοσοφία του Νίτσε στο σύνολό της αντιπροσωπεύει μια σημαντική ιδρυτική στιγμή στη σύγχρονη στροφή προς τον σκεπτικισμό και τη δυστοπική σκέψη. Ο Νίτσε τάσσεται ενάντια στην αυτο-σοβαρότητα και την ακλόνητη απαίτηση για τελικές αλήθειες που θεωρεί ως χαρακτηριστικές της επιστήμης, καλώντας αντ' αυτού για μια «χαρωπή» επιστήμη που θα εμπλουτίζει, παρά θα εξαθλιώνει, που θα καλλιεργεί την εκτίμηση για την παραξενιά του κόσμου χωρίς να απαιτεί όλα τα πράγματα να εξηγούνται και να κατανοούνται με ορθολογικούς τρόπους. Προβλέποντας πολλά από τα έργα της δυστοπικής μυθοπλασίας, ο Νίτσε ξεσπά ενάντια στην αυξανόμενη μηχανοποίηση της ζωής που επιφέρει ο γνωσιολογικός ιμπεριαλισμός της επιστήμης, χλευάζοντας την επιστήμη ως μια νέα μορφή θρησκείας(M. Keith Booker,1994)

«Λατρεύοντας τον θεό των μηχανών και των χωνευτηρίων, δηλαδή μέσω του οποίου οι δυνάμεις των πνευμάτων της φύσης αναγνωρίζονται και χρησιμοποιούνται στην υπηρεσία ενός ανώτερου εγωισμού, αυτός πιστεύεται ότι μπορεί να διορθώσει τον κόσμο μέσω της γνώσης, να καθοδηγήσει τη ζωή μέσω της επιστήμης και πραγματικά να περιορίσει το άτομο σε μια περιορισμένη σφαίρα επιλύσιμων προβλημάτων.» (Nietzsche, 1872)

3.3 Ο Αιώνας των Δυστοπιών

Η λογοτεχνική δυστοπία έχει γίνει αντιληπτή με πολλούς διαφορετικούς τρόπους κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Ο Moylan (οπ. αναφ. στο JanPospíšil,2016) συνοψίζει εύστοχα το σκηνικό πάνω στο οποίο γράφτηκαν αυτά τα κλασικά: «Η δυστοπική αφήγηση είναι σε μεγάλο βαθμό το προϊόν του τρόμου του εικοστού αιώνα. Εκατό χρόνια εκμετάλλευσης, καταστολής, κρατικής βίας, πολέμου, γενοκτονίας, αρρώστιας, πείνας, κατάθλιψης, χρέους και σταθερής εξάντλησης της ανθρωπότητας μέσω της αγοράς και πώλησης της καθημερινής ζωής παρείχαν περισσότερο από αρκετό γόνιμο έδαφος για αυτό το φανταστικό κάτω μέρος της ουτοπικής φαντασίας». Όλα αυτά τα γεγονότα και τα συνακόλουθα προϊόντα της μυθοπλασίας έχουν μεγαλώσει το εύρος της πολυπλοκότητας στο οποίο μπορεί να γίνει αντιληπτή η δυστοπία.

Εν αντιθέσει με τις μέχρι τότε ουτοπικές διηγήσεις όπου η εικόνα του μέλλοντος αναγόταν σε μια σειρά από πρότυπες κοινωνικές λειτουργίες χωρίς ανταγωνισμούς, οι οποίες έβρισκαν τον χώρο τους σε πρότυπες διατάξεις πόλεων και οικιστικών συγκροτημάτων, με κύρια χαρακτηριστικά την τυπολογική πειθαρχία, την επανάληψη και την απόλυτη αδιαφορία για τις όποιες τοπικές ιδιαιτερότητες (γεωγραφικής ή πολιτιστικής φύσης), η λογοτεχνική δυστοπία του 20ού αιώνα θα θέσει νέους κανόνες. Υπάρχουν ωστόσο τα μελλοντικά σενάρια που επιχειρούν να εφοδιάσουν το «έξω» (το φανταστικό, το απραγματοποίητο), με ιστορικά στοιχεία και αναφορές στο παρόν, προσφέροντας την δυνατότητα σύγκρισης με αυτό. Προβάλλονται σαν συνέχεια, σαν αρνητική εξέλιξη των σημερινών συνθηκών στο αύριο. Προσαρμόζονται στην πραγματικότητα χωρίς να έρχονται σε άμεση αντίθεση με αυτήν, πραγματοποιώντας μια σύνδεση του σύγχρονου με το μελλοντικό στοιχείο. Τα σενάρια αυτά παύουν να αναφέρονται σε μια ιδανική πολιτεία χωρίς παρελθόν, παίρνουν δηλαδή τη μορφή μιας δυσσίωνης πρόβλεψης για το μέλλον που υπαινίσσεται παρατηρήσεις για το εκάστοτε παρόν, υπερτονίζοντας κάποια αρνητικά γνωρίσματα της υπάρχουσας κοινωνίας (Σταυρίδης, 1998).

Παρακάτω, παρατίθενται μερικές μορφές δυστοπίας που άνθισαν κατά την διάρκεια του περασμένου αιώνα και κάποιες μπορεί να φαίνονται απόλυτα πιθανές. Άλλωστε η αληθοφάνεια είναι απαραίτητη συνθήκη για να πετύχει ως λογοτεχνικό είδος η δυστοπία. Χρειάζεται διάβασμα και σημαντική προετοιμασία από τον συγγραφέα της για να πετύχει αυτό τον στόχο. Ο Παναγιωτίδης αναφέρει πως ο συγγραφέας για να αναπλάσει μια δυστοπία: «[...] απαιτεί την έρευνα της αιχμής της τρέχουσας πραγματικότητας και να περισυλλέξει όλες εκείνες τις συνιστώσες οι οποίες θα κάνανε την δυστοπία να φαντάζει αληθοφανής μελλοντική η εναλλακτική πραγματικότητα[...]»(Παναγιωτίδης, Γ. 2015). Δεν είναι τυχαίο πως η θεματολογία περιλαμβάνει σχεδόν όλους τους τομείς της σύγχρονης επιστήμης και τεχνολογίας από την γενετική, την κλωνοποίηση, τη ρομποτική μέχρι την πυρηνική ενέργεια, τη διαστημική τεχνολογία, και φυσικά τα «media» και το «mind control». Είναι ορισμένες περιπτώσεις που η λανθασμένη ή ανήθικη χρήση τους μπορεί όντως να οδηγήσει τον κόσμο σε σκοτεινά μονοπάτια. Κι αυτό το γνωρίζει και ο αναγνώστης.

1. Οικολογική δυστοπία:

Αυτού του είδους οι δυστοπίες διαδραματίζονται σε έναν μερικώς ή ολοσχερώς κατεστραμμένο οικοσύστημα, όπου οι εναπομείναντες άνθρωποι παλεύουν να επιβιώσουν

κάτω από δύσκολες και αντίξοες συνθήκες. Το περιβαλλοντικό ζήτημα του πλανήτη και η οικοκριτική της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι οι βασικές θεματικές τους.

2. Ολοκληρωτική δυστοπία:

Ίσως είναι οι περισσότερο πολιτικά προσανατολισμένες δυστοπίες, καθώς ασκούν κριτική σε απολυταρχικά, στρατιωτικά καθεστώτα. Συνήθως στις σελίδες τους περιγράφονται τα απάνθρωπα μέσα εξουσίας που χρησιμοποιούν οι κυβερνώντες, για να ελέγξουν τους πολίτες τους και να διατηρήσουν την εξουσία. Το αποτελεσματικότερο είναι φυσικά η εξάπλωση του φόβου.

3. Θρησκευτική δυστοπία:

Εδώ η ιδέα είναι, πως την θέση εξουσίας την καταλαμβάνει η θρησκεία ή μια ομάδα επιλεγμένων αρχόντων από τον θεό ή θεούς. Ο θρησκευτικός φανατισμός κινεί και ελέγχει τις μάζες, άλλωστε η θρησκεία δεν είναι το όπιο του λαού; Κάθε τέτοια κοινωνία είναι συνήθως πατριαρχική και αυστηρά συντηρητική.

4. Δυστοπία του Υπερπληθυσμού

Η αλλιώς και Μαλθουσιανικές δυστοπίες από τον Άγγλο κληρικό και οικονομολόγο Thomas Robert Malthus το 1798, που ανέφερε πως δεν θα μπορέσει ποτέ να υπάρξει μια αληθινή ουτοπία λόγω ακριβώς της αύξησης του πληθυσμού. Σε αυτές τις δυστοπίες το πρόβλημα είναι ο υπερπληθυσμός και οι άνθρωποι ζουν μέσα στην απόγνωση, επιβιώνοντας μέρα με τη μέρα σε μια κοινωνία με έλλειψη νερού και τροφής και άλλων βασικών αγαθών και υπηρεσιών.

5. Αντι-ουτοπίες

Οι ιστορίες δηλαδή κοινωνιών που επιχείρησαν την κατασκευή ουτοπίας με πενιχρά εν τέλει αποτελέσματα. Στις αντι-ουτοπίες παρότι οι άνθρωποι διάγουν άνετη ζωή, με επαρκή για όλους αγαθά, έχουν στερηθεί βασικά δικαιώματα, όπως η ελευθερία, η ανεξαρτησία της σκέψης, η πρόσβαση στη γνώση, η αυτοβουλία και η αυτονομία, αλλά και η διαφορετικότητα. Η ομοιογένεια αυτή έχει επιβληθεί στις αντι-ουτοπίες είτε μέσω της άσκησης βίας είτε με την επικράτηση τεχνητών απειλών.

6. Πατριαρχικές/Μητριαρχικές δυστοπίες - Δυστοπίες φύλου

Όλες οι δυστοπίες είναι ως ενός σημείου πατριαρχικές, άλλες με πιο ακραίο, άλλες με πιο μετριοπαθή χαρακτήρα, ενώ σε όλες η γυναίκα παίζει το ρόλο του θύματος που υπόκειται σε ακραία εκμετάλλευση, καταπιέζεται συστηματικά και μάλιστα είναι ολοκληρωτικά υπόδουλη στην αντρική βούληση, καθώς δεν έχει πρόσβαση στα ατομικά δικαιώματα ή στη μόρφωση και την εργασία, που θα μπορούσαν να λειτουργούν ως μοχλοί κοινωνικής πίεσης. Η μητριαρχική δυστοπία, ως λογοτεχνικό είδος συνιστά την άρνηση της παραπάνω καθεστηκυίας τάξης, με τις γυναίκες να κρατάνε σε αυτή την περίπτωση το ρόλο του καταπιεστή, τιμωρώντας τους άντρες ακόμα και με ευνουχισμό, δεδομένης της περιορισμένης χρησιμότητάς τους στις κοινωνίες που οι μέθοδοι τεχνητής γονιμοποίησης έχουν αντικαταστήσει τη φύση.

7. Επιστημονικές Δυστοπίες

Η κεντρική κυβέρνηση έχοντας ως κύριο σύμμαχο την επιστημονική ελίτ ισχυρίζεται πως κατέχει ειδική γνώση και ηθική, επιβάλλοντας αυστηρή υπακοή στις αποδεδειγμένες αρχές και στους νόμους της χωρίς να επιτρέπει την οποιαδήποτε παρέκκλιση. Αντικαθιστά την κοσμοθέαση του ατόμου εφαρμόζοντας πλύση εγκεφάλου και απομονώνοντας τα μέλη της από τον κόσμο. Υπάρχει ακόμη και η υπόσχεση για την τελειοποίηση του ανθρώπου.

8. Λοιπές κατηγορίες

- Στις «Δυστοπίες εγκλήματος/διαφθοράς», επικρατούν συνθήκες ανεξέλεγκτης εγκληματικότητας ή/και διαφθοράς με ολέθριες επιπτώσεις για την κοινωνία, όπως πολιτειακές μεταστροφές προς απολυταρχικά ελεγκτικά καθεστώτα ή επικράτηση απόλυτης ασυδοσίας και χάους, όπως στη γνωστή σε όλους μας Γκόθαμ Σίτι από το κόμιξ και τη σειρά ταινιών Batman.

- Στις «Δυστοπίες της ηττημένης/υποδουλωμένης ανθρωπότητας» η ανθρωπότητα μετά από αποτυχημένες απόπειρες να επεκτείνει την κυριαρχία της και σε άλλους κόσμους, έχει βρεθεί υπόδουλη σε ανώτερους εξωγήινους πολιτισμούς ή σύμφωνα με εναλλακτικό σενάριο έχει πέσει στα χέρια εχθρικού εξωγήινου πολιτισμού που την κατέκτησε μετά από επίθεση.

- Στις «Αλληγορικές δυστοπίες» ο συγγραφέας μέσω της παρουσίασης της δυστοπίας του θέλει να επιτύχει έναν παραλληλισμό με ηθικά ελαττώματα και διανοητικές εκπτώσεις που επικρατούν στις σύγχρονες του πραγματικότητες. Στο επίκεντρο βρίσκονται διαχρονικά

αναπάντητα ερωτήματα σχετικά με τη φύση και την ουσία του ανθρώπου, όπως και τα όριά της. (Ηλιόπουλος 2022)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Μυθιστόρημα Ιδεών

“A novel with ideas is one thing: Any novel has plenty. A novel of ideas is something else.”

4.1 Ο Διανοούμενος Συγγραφέας

Ο Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος, μαζί με το Εμείς του Γιεβγκένι Ζαμιάτιν και το 1984 του Τζορτζ Όργουελ συγκαταλέγονται στα βιβλία που εδραίωσαν τη θεματική της δυστοπίας στη λογοτεχνική πραγματικότητα του 20ου αιώνα. Όμως η πολυσχιδής προσωπικότητα του Χάξλεϋ σε συνδυασμό με τα ποικίλα ενδιαφέροντά του, ήταν αυτά τα στοιχεία που δεν του επέτρεψαν ή καλύτερα τον απέτρεψαν από το να ακολουθήσει την πεπατημένη οδό των φιλολογικών κύκλων και δογμάτων της εποχής του, με αποτέλεσμα αυτό το έργο ορόσημο να δεχτεί σφοδρή κριτική από τους σύγχρονους του.

Ακόμα και ο πιο απαίδευτος αναγνώστης διαβάζοντας τα πρώιμα έργα του Χάξλεϋ έχει την επίγνωση ότι διαβάζει κάτι τελείως διαφορετικό, ας πούμε, από τα μυθιστορήματα του George Eliot ή του Lawrence. Όπως υπέδειξε και ο Daiches δίνεται ελάχιστη προσοχή στο ύφος και στη δομή, οι χαρακτήρες δεν εξελίσσονται και η πλοκή είναι σχεδόν μηδαμινή. Αυτό που μας δίνεται αντί αυτών μπορεί να περιγραφεί ως μια άκρως φορτισμένη διαλεκτική από ιδέες μορφοποιημένες ως μύθοι με ηθικά διδάγματα (Bowering, 1968).

Η αλήθεια είναι πως ο Χάξλεϋ δεν διαβάστηκε ποτέ για αυτά τα στοιχεία τα οποία υπολείπονται στην δουλειά του. Ανήκει σε αυτή την μικρή ομάδα συγγραφέων που το κοινό τους επέλεγε για τον πλούτο των ιδεών τους. Σίγουρα ο Χάξλεϋ δεν έκρυψε ποτέ τις προθέσεις του: αυτός είναι ένας απολογισμός από την προκαταρκτική έρευνα που έκανε για το τελευταίο του μυθιστόρημα, το «Νησί»: Ελληνική ιστορία, Πολυνησιακή ανθρωπολογία, μεταφράσεις από Σανσκριτικά και Κινέζικα βουδιστικά κείμενα, επιστημονικές έρευνες στην φαρμακολογία, στην νευροφυσιολογία, την ψυχολογία και την εκπαίδευση, σε συνδυασμό με μυθιστορήματα, ποιήματα, κριτικά δοκίμια, ταξιδιωτικά βιβλία, πολιτικούς σχολιασμούς και συζητήσεις με όλων των ειδών τους ανθρώπους, από φιλοσόφους μέχρι καλλιτέχνες, από ασθενείς σε ψυχιατρικές κλινικές μέχρι μεγιστάνες σε Rolls-Royces, όλα τοποθετημένα στη χοάνη για να γίνουν το υλικό για τον Ουτοπικό του μύλο. Με λίγα λόγια «je prends mon bien ou je le trouve», δηλαδή παίρνω αυτό που μου ανήκει εκεί που το βρίσκω (Laura Huxley, 1963).

Αν και αντικρουόμενες και από πολλές απόψεις περίπλοκες, οι σχέσεις μεταξύ της φιλοσοφίας και της λογοτεχνίας, τα δύο πεδία ήταν κοντά από τότε που πρακτικές τους

έγιναν διακριτές. Για παράδειγμα, οι φιλόσοφοι έχουν χρησιμοποιήσει διάφορες λογοτεχνικές μορφές εκφράζοντας τις απόψεις τους: Ο Παρμενίδης και ο Λουκρήτιος έγραψαν ποιήματα, ο Ηράκλειτος αφορισμούς, ο Πλάτωνας διαλόγους. Αλλά και πιο σύγχρονοι φιλόσοφοι, από τον Διαφωτισμό μέχρι και τον 20^ο αιώνα, ο Βολταίρος, ο Νίτσε και ο Σαρτρ- μερικοί μόνο από αυτούς έθεσαν φιλοσοφικά σημεία στα μυθιστορήματά τους. Ο Νίτσε, για παράδειγμα, προτιμούσε τη λογοτεχνική έκφραση, ενώ ορισμένοι φιλόσοφοι, όπως ο Σαρτρ, έδωσε τις φιλοσοφικές του απόψεις και με μια παράλληλη οπτική και λογοτεχνική αντιμετώπιση μέσω των μυθιστορημάτων και των θεατρικών του έργων. Ομοίως όμως και διακεκριμένοι συγγραφείς της λογοτεχνίας επιχειρούσαν συχνά τολμηρά διαβήματα με την πένα τους στα «φιλοσοφικά χωράφια». Υπάρχει σημαντικός αριθμός έργων από την δυτική λογοτεχνία όπου οι φιλοσοφικές απόψεις προβάλλονται, προτείνουν, ψυχαγωγούν ή παίζουν με κάποιον άλλο τρόπο, κεντρικό ρόλο. Για να αναφέρουμε μερικά γνωστά έργα: «Οι αδελφοί Καραμάζοφ» του Ντοστογιέφσκι «Ο Πόλεμος και η Ειρήνη» του Τολστόι, του Τόμας Μαν το «Μαγικό Βουνό», «ο Ξένος» του Καμύ και «Η αβάσταχτη ελαφρότητα του είναι» του Κούντερα μεταξύ πολλών άλλων και από τους προαναφερόμενους αλλά και από πολλούς άλλους συγγραφείς (Jukka Mikkonen, 2011).

Σε αυτή την κατηγορία συγγραφέων θα μπορούσαμε να κατατάξουμε και τον Άλντους Χάξλεϋ, ως έναν βασικό αντιπρόσωπο της φιλοσοφικής λογοτεχνίας και πιο συγκεκριμένα αυτών των μυθιστορημάτων που ονομάζουμε μυθιστορήματα ιδεών.

4.2 Ηθικά διλήμματα και Κυνισμός

Για να ορίσει αυτού του είδους την μορφή ο Χάξλεϋ δανείστηκε τον όρο «μυθιστόρημα ιδεών». Το σχετικό χωρίο προέρχεται από ένα σημειωματάριο του Philip Quarles, ενός αυτοβιογραφικού χαρακτήρα από τα πρώτα μυθιστορήματά του.

«Μυθιστόρημα Ιδεών. Ο χαρακτήρας κάθε ήρωα πρέπει να συνεπάγεται, όσο το δυνατόν περισσότερο, από τις ιδέες που είναι ο ίδιος εκφραστής. Σε βαθμό που να είναι εφικτό, οι θεωρίες να είναι εκλογικεύσεις συναισθημάτων, ενστίκτων, προδιαθέσεων της ψυχής. Το βασικό μειονέκτημα με το μυθιστόρημα ιδεών είναι πως πρέπει να γράφεις σχετικά με ανθρώπους οι οποίοι έχουν ιδέες να εκφράσουν – το οποίο αποκλείει όλους εκτός από το 0,01 της εκατό της ανθρώπινης φυλής. Συνεπώς ο εγγενής συγγραφέας δεν θα γράψει τέτοιου είδους βιβλία.» (Huxley, 1922)

Όπως φανερώνει το παραπάνω σχόλιο και ορισμός, που διατυπώθηκε δια στόματος ενός πρώιμου χαρακτήρα, σχετικά με την εκφραστική κατεύθυνση που ήταν έτοιμος να ακολουθήσει και ο ίδιος ο Χάξλεϋ, είχε καθαρή επίγνωση των επιπτώσεων που θα είχε στον λογοτεχνικό πλούτο των έργων του αυτή η μεταστροφή στην δομή και στον τρόπο ανάπτυξης αλλά για αυτόν τελικά προείχαν οι ιδεολογικές θέσεις που επιθυμούσε να αναπτύξει. Οι στόχοι όμως όπως συνήθως υπερβαίνουν τα μέσα, ή ωθούν στην εύρεση νέων, μιας και η τέχνη οφείλει να υπηρετεί την εσωτερική φωνή και ανησυχία του καλλιτέχνη, ο Χάξλεϋ δεν δίστασε να ακολουθήσει έναν όχι και τόσο αποδεκτό δρόμο από τους κριτικούς φιλολόγους της εποχής του.

«Για μένα, όπως, αναμφίβολα, για τους περισσότερους συγχρόνους μου, η φιλοσοφία του ανούσιου ήταν ουσιαστικά ένα όργανο απελευθέρωσης. Η απελευθέρωση που επιθυμούσαμε ήταν ταυτόχρονα απελευθέρωση από ένα συγκεκριμένο πολιτικό και οικονομικό σύστημα και απελευθέρωση από ένα συγκεκριμένο σύστημα ηθικής. Αντιταχθήκαμε στην ηθική επειδή παρενέβαινε στην κοσμική ελευθερία μας. Αντιταχθήκαμε στην ηθική επειδή παρενέβαινε στη σεξουαλική μας ελευθερία. Αντιταχθήκαμε στο πολιτικό και οικονομικό σύστημα γιατί ήταν άδικο. Οι υποστηρικτές αυτών των συστημάτων ισχυρίστηκαν ότι κατά κάποιο τρόπο ενσαρκώνουν το νόημα (μια χριστιανική έννοια, επέμεναν) του κόσμου. Υπήρχε μια αξιολογούμενη απλή μέθοδος για να μπερδεύουμε αυτούς τους ανθρώπους και ταυτόχρονα να δικαιολογούμε τον εαυτό μας σχετικά με αυτή την πολιτική και ερωτική μας εξέγερση: θα μπορούσαμε να αρνηθούμε ότι ο κόσμος είχε οποιοδήποτε νόημα». (Huxley, 1946)

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο Χάξλεϋ ανέπτυξε την φήμη του ως φιλόσοφος του ανούσιου (meaninglessness). Τα γεμάτα ζωντάνια μυθιστορήματα του σύμφωνα με τον Geoffrey Bullough (όπ. αναφ. στο Bowering, 1968) «με την επιφανειακή επιπολαιότητα και την υποβόσκουσα απαισιοδοξία τους, αντανακλούσαν την απογοήτευση, την απελπισμένη ευθυμία και την ηθική σύγχυση» της εποχής: τα λογοτεχνικά του έργα τα υποδέχονταν συνήθως με επικριτικά επίθετα όπως «κυνικά» και «επιπόλαια». Εκ των υστέρων γίνεται φανερό πως δεν ήταν τίποτα από τα δύο: άλλα ήταν πάντα ένας ηθικολόγος ακόμα και όταν έμοιαζε να είναι το ακριβώς αντίθετο. Τα ίδια τα μυθιστορήματα ήταν πάνω από όλα σάτιρες για τον «μοντερνισμό», και ενώ επισήμαιναν την σεξουαλικότητα και τον ηδονισμό που κυριαρχούσε παντού σύμφωνα με τους μοντέρνους τρόπους, ο Χάξλεϋ έψαχνε πάντοτε για μια εναλλακτική. Όπως ο A.C. Ward σημειώνει, (όπ. αναφ. στο Bowering, 1968) πίσω από τον κυνισμό, υπήρχε πάντα ένα στοιχείο ανάλυσης, η αποστροφή και η απογοήτευσή του δεν

ήταν ξέσπασμα προς την ανθρώπινη ζωή, αλλά περισσότερο ενάντια στην παραμόρφωση της ζωής που παρατηρούσε γύρω του.

Αυτό το ανούσιο της ζωής που σκιαγραφούσε μέσα στα έργα του ο Χάξλεϋ δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μια πρόκληση για τον ίδιο. Διότι αυτό που τον απασχολούσε περισσότερο από όλα ήταν η αναζήτηση για έναν πιο επιθυμητό τρόπο ζωής που τελικά καθορίζει και το μοτίβο των μεγάλων του έργων. Τα μυθιστορήματα ιδεών χρησιμεύουν παραδοσιακά ως μέσο για σάτιρα: κι αυτό προκύπτει όταν η κυρίαρχη ιδέα γίνεται εμμονή (κληροδότημα της μενίππειας σάτιρας). Το αποτέλεσμα δεν διαφέρει από μια ηθικοπλαστική παράσταση όπου οι ιδέες και οι συζητήσεις παίρνουν την θέση των παθών και της δράσης. Η πρόκληση των ηθικών αξιών, όπως εμφανίζεται στο έργο του Χάξλεϋ, είναι μια πρόκληση ιδεολογικού τύπου, μια διαλεκτική αντιπαράθεση, όπου η έκκληση βασίζεται στη διάνοια παρά στο συναίσθημα. Γι αυτό το λόγο κάθε αναζήτηση για την εξέλιξη του Χάξλεϋ ως ηθικολόγου, οφείλεται να γίνει ως εξέταση των ιδεών. Πρώτα αυτών που οδήγησαν στην ηθική κρίση και έπειτα αυτών που κάτω από την επιρροή της ματαιότητας παρακίνησαν την επιθυμία για εύρεση ενός καλύτερου τρόπου ζωής. Η ιδεολογική ανάλυση εκφράζεται με τους απλούστερους όρους της αντίθεσης μεταξύ της «επιστημονικής και ηθικής τελειοποίησης» (Bowering, 1968).

4.3 Χαρακτηριστικά Δομής και Ύφους

Ο Χάξλεϋ έχοντας αναπτύξει την σκέψη και την φιλοσοφία του στα προγενέστερα μυθιστορήματα του, με το Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος οραματίζεται αυτή τη φορά την γέννηση μιας επιστημονικής δικτατορίας όπου και τα τελευταία ίχνη της ατομικότητας έχουν καταπατηθεί αδίστακτα. Όπως και τα προηγούμενα λογοτεχνικά του πονήματα, έτσι και ο Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος ανήκει στα «μυθιστόρημα ιδεών», γιατί δομήθηκε πάνω σε μερικά θεμελιώδη στοιχεία που προκύπτουν και από την ουτοπική αλλά και τη σατιρική παράδοση, από τους κυνικούς φιλόσοφους και την Αριστοφανική κωμωδία, τους πρώτους ουμανιστές της Αναγέννησης, μέχρι και τους σύγχρονους σατιρικούς συγγραφείς της υψηλής κοινωνίας της εποχής του.

Η μέθοδος του Χάξλεϋ για τη δημιουργία χαρακτήρων είναι κληροδοτούμενη από τον Πίκοκ (Thomas Love Peacock, σατιρικός συγγραφέας 1785-1866) . Μερικοί χαρακτήρες είναι απλά φερέφωνα ιδεών, άλλοι τείνουν να ενσωματώνουν την ιδέα και να την εκφράζουν με την συμπεριφορά τους στο περιβάλλον, μερικοί έχουν μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα και άλλοι χρησιμεύουν ως απλές καρικατούρες. Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των

χαρακτηριστικών στα πρόσωπα των έργων αλλά είναι περισσότερο βαθμού παρά είδους (Bowering, 1968).

Πέρα από τους χαρακτήρες που ξεχωρίζουν ως καρικατούρες ανάλογα με τις ιδιότητες τους και αποτελούντο πρωταρχικό επίκεντρο για τη μυθοπλασία, ο εκάστοτε χώρος έρχεται να κάνει τις διαφορές και τα όριά τους ακόμα πιο διακριτά, ενισχύοντας τις αντιθέσεις και τις συγκρούσεις των διαφορετικών υποθέσεων και θεωριών που αυτοί εκπροσωπούνε. Ουσιαστικά ο χώρος χρησιμοποιείται ως μια προέκταση του εκάστοτε χαρακτήρα. Το έργο του Χάξλεϋ είναι γεμάτο με τέτοιου είδους τακτικές και ίσως κανένας άλλος συγγραφέας δεν χρησιμοποίησε τόσο αφειδώς παρόμοια αμαλγάματα χαρακτήρων και τόπων για να φανερώσει τις μικρές διαφορές των χαρακτήρων και να προβεί σε έναν ειρωνικό σχολιασμό του παραλογισμού της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Χαρακτηριστικός στο Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο είναι ο τριμερής χωρισμός του έργου, όπου σε κάθε κομμάτι αναπτύσσεται και παρουσιάζεται μια διαφορετική τοποθεσία με τους πρωταγωνιστές της όπου είναι απαραίτητη και συμπληρωματική για την ανάπτυξη και την διαλεκτική σύγκρουση των ιδεών όπου πρεσβεύει ο καθένας. Για παράδειγμα το πρώτο κομμάτι του έργου περιγράφει την δυστοπία – το Λονδίνο του μέλλοντος – με αρκετές πληροφορίες και λεπτομέρειες έτσι ώστε να ενθαρρύνει τον αναγνώστη να αποδεχτεί τον κόσμο όπως παρουσιάζεται. Μαζί παρουσιάζονται χαρακτήρες όπως, ο Διευθυντής του Κέντρου Επώασης και Προκαθορισμού Εξαρτημένων Αντανακλαστικών, ουσιαστικά είναι αυτός που παρουσιάζει στους αναγνώστες τις εγκαταστάσεις και τα θεμέλια της φουτουριστικής κοινωνίας του Χάξλεϋ, είναι ένας αυστηρά συμβατικός τύπος, απόλυτα συντηρητικός στην εμφάνιση και τη συμπεριφορά του. Με σεβασμό προς τους ανωτέρους, αγενής —ακόμα και σκληρός— με αντικοινωνικά κατώτερα άτομα όπως ο Μπέρναρντ, υποστηρίζει τα υψηλότερα πρότυπα της γενναίας ηθικής του νέου κόσμου.

Από την άλλη ο Μπέρναρντ Μαξ λαμβάνει τόση προσοχή στο πρώτο μέρος του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου κατά τέτοιο τρόπο που φαίνεται σαν ο Χάξλεϋ να τον επέλεξε για τον κεντρικό χαρακτήρα. Στιγματισμένος κοινωνικά, λόγω κάποιου γενετικού λάθους, στο πρόσωπο του Μπέρναρντ σκιαγραφούνται τα χαρακτηριστικά ενός ανθρώπου που καυχείται και κλαψουρίζει εναλλάξ για τα αντικοινωνικά του αισθήματα επαναστατικότητας και για όσους τον απορρίπτουν αλλά όταν έρχεται αντιμέτωπος με ανώτερους, είναι χαρακτηριστικά υποτελής και δειλός. Ξαφνικά όμως όταν σημειώνει κοινωνική επιτυχία, απολαμβάνει στο έπακρο τη δύναμη που κάποτε προσποιήθηκε ότι

περιφρονούσε, επιδεικνύοντας την ανορθοδοξία του μόνο και μόνο για την προσοχή. (Higgins, and al. 2023).

Το δεύτερο μέρος μεταφέρει τον αναγνώστη σε έναν εντελώς διαφορετικό κόσμο – στον πρωτόγονο καταυλισμό - για να βιώσει το σοκ των χαρακτήρων του Λονδίνου που ταξιδεύουν εκεί ως τουρίστες. Το κεντρικό αυτό μέρος εισάγει επίσης τον πραγματικό πρωταγωνιστή, τον Τζον, τον Άγριο, στον μοναδικό κόσμο που γνωρίζει από τη γέννησή του. Στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο η εξάλειψη του ανθρώπινου πνεύματος από την επιστήμη είναι σχεδόν ολοκληρωτική. Οι ανθρώπινες αξίες έχουν εξαφανιστεί, οι φυσικές παρορμήσεις έχουν ατροφήσει σε σημείο που οι κάτοικοι ζουν σαν αυτόματα. Μόνο στους απομονωμένους καταυλισμούς των ινδιάνων στο Μεξικό, όπου το σκληρό κλίμα και η έλλειψη φυσικών πόρων κράτησε μακριά τον πολιτισμό, έχουν διασωθεί οι ανθρώπινες αξίες. Μερικές χιλιάδες ινδιάνοι περικυκλωμένοι από ηλεκτροφόρους φράχτες συνεχίζουν να ζουν σύμφωνα με τις παραδόσεις του παρελθόντος, δηλαδή να παντρεύονται, να γεννάνε παιδιά και να σχηματίζουν οικογένειες. Ένας μεταξύ αυτών είναι και ο Τζον, που όμως είναι γέννημα θρέμμα του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου, καθώς η φυσική του μητέρα εγκαταλείφθηκε πριν χρόνια στον καταυλισμό για να αποφευχθεί το σκάνδαλο. Ο Τζον μεγάλωσε ως Ινδιάνος, έμαθε να διαβάζει Σαίξπηρ και να ακούει τις ιστορίες της μητέρας του για τον Άλλο Κόσμο. Ουσιαστικά ο Τζον είναι ο τρόπος με τον οποίο ο Χάξλεϋ εισάγει έναν ξένο με σχετικά κοινές αξίες στον κόσμο των επιστημονικά εκπαιδευμένων ανθρώπων (Bowering, 1968).

Το τρίτο μέρος ξεδιπλώνει τα γεγονότα της ζωής του Τζον στο Λονδίνο και τις προκλήσεις της δυστοπίας. Έτσι ο Χάξλεϋ καταφέρνει με δεξιοτεχνικό τρόπο να φέρει αντιμέτωπους δύο αντίθετους κόσμους, με τις διαφορετικές αξίες που πρεσβεύει ο καθένας, κάνοντας τες φανερές μέσα από την διάρθρωση και την περιγραφή των αντίστοιχων τόπων αλλά και μέσα από τις συναντήσεις και τους διαλόγους που πραγματοποιούνται μεταξύ του ανήσυχου Άγριου και των πολιτισμένων και ρυθμισμένων ανθρώπων του Λονδίνου σε αυτούς τους χώρους. Από τα χλιδάτα κοινωνικά σαλόνια, στις αίθουσες των θεαμάτων, και στο νοσοκομείο μελλοθάνατων, μέχρι το γραφείο του Παγκόσμιου ρυθμιστή και τον εγκαταλελειμμένο φάρο όπου ο Τζον θα βάλει τελικά τέλος στη ζωή του, η περιγραφή των χώρων έχει εξέχουσα σημασία όχι τόσο για την ροή της πλοκής όσο για στην αποσαφήνιση των ιδεών που πρεσβεύουν και τις συγκρούσεις που γεννιούνται μέσα στον κεντρικό χαρακτήρα και εκφράζονται από αυτόν με τα λόγια και τις πράξεις του. (Higgins, and al. 2023).

Ως συγγραφέας, ο Χάξλεϋ αρνήθηκε να κρατηθεί σε απλή, χρονολογική δομή στη μυθοπλασία του. Χαρακτηριστικά πειραματίζεται με τη δομή, εκπλήσσοντας τον αναγνώστη του αντιπαραθέτοντας δύο διαφορετικές συνομιλίες ή απόψεις. Στο *Point Counter Point* (1928), ο Χάξλεϋ προσπάθησε ακόμη και να ξεφύγει από την παραδοσιακή αφηγηματική δομή - να κάνει τη μυθοπλασία να μιμείται τη ροή της μουσικής αντίστιξης (Bowering, 1968).

Κάτι αντίστοιχο επιχειρεί και στο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου καθώς ο αναγνώστης έρχεται αντιμέτωπος με ένα λεκτικό μοντάζ, αποτελούμενο από σύντομες παραγράφους που συνδέονται περισσότερο συνειρμικά μεταξύ τους, μπερδεύοντας αναμνήσεις και περιγραφές από έναν άλλο παλαιότερο κόσμο, «αθώες» συνομιλίες μεταξύ δύο φίλων για το πώς θα περάσουν το απόγευμά τους, μότο υπνοπαιδείας του Παγκόσμιου Κράτους, καθώς και την εσωτερική πάλη που διεξάγεται μέσα στο κεφάλι του Μπέρναρντ Μαρξ.

Το μοντάζ γίνεται όλο και πιο σουρεαλιστικό καθώς το κεφάλαιο πλησιάζει προς το τέλος του, εντείνοντας τον ρυθμό και την ένταση των προτάσεων και των νοηματικών συγχωνεύσεων, χρησιμοποιώντας όλο και πιο συντμημένες παραγράφους και βαριά φορτισμένες λέξεις, καταφέρνει έτσι να συνθέσει βήμα βήμα, κάτι ανάλογο με ένα εξπρεσιονιστικό μουσικό κρεσέντο, που συμπεριλαμβάνει όλα τα ψυχολογικά στοιχεία της σύγχρονης κοινωνίας (άγχος, επιθετικότητα, φόβος, υποκρισία) μέχρις ότου εντελώς ξαφνικά να καταλαγιάσει σε μια ψυχρή, σκοτεινή εικόνα της επαναληπτικής λειτουργίας των αδιάφορων για την ανθρωπότητα μηχανών στα κέντρα όπου παράγονται και εφυσώνονται οι άνθρωποι προϊόντα. . (Higgins, and al. 2023).

Οι παρεκκλίσεις που είναι ένα ακόμα βασικό χαρακτηριστικό στα μυθιστορήματα ιδεών, αρχικά εισήχθησαν ως ιντερλούδια, διακόπτοντας την συζήτηση, φαινομενικά για να ψυχαγωγήσουν τους καλεσμένους. Η κύρια λειτουργία τους είναι για να ξεκουράσουν λίγο τον αναγνώστη, και τα έργα του Πίκοκ είναι γεμάτα από ποιήματα, τραγούδια, μπαλάντες, και άλλα ψυχαγωγικά σχήματα με αυτόν το σκοπό. Ο Χάξλεϋ χρησιμοποιεί όλες αυτές τις μεθόδους, ενώ ταυτόχρονα εισάγει μερικές δικές του. Οι ήρωες του είναι συχνά ποιητές και στροφές με στίχους τους στολίζουν και δίνουν ζωντάνια στις σελίδες των βιβλίων του. Στο έργο του Χάξλεϋ αυτά τα εμβόλιμα διαλλείματα, παρ' όλο που κάνουν μια απόκλιση από τη δράση, βάζοντας μια άνω τελεία στην συζήτηση, είναι κάθε φορά καίριας σημασίας και αναπόσπαστα κομμάτια της βασικής θεματολογίας. Αυτό προσδίδει στο έργο του Χάξλεϋ μια

θεματική ακεραιότητα που συχνά εκλείπει στα προγενέστερα έργα αυτού του τύπου(Bowering, 1968).

Σύμφωνα με την ανάλυση του Robert L. Mark, στο πέμπτο κεφαλαίο του μυθιστορήματος ο Χάξλεϋ επιχειρεί μια εσωτερικευμένη παρωδία του διασημότερου ποιήματος του Τόμας Γκρέιτς «Ελεγείας» (Elegy Written in a Country Churchyard, 1751) που γίνεται αρκετά σαφές από τις αναφορές του στο κείμενο προέλευσης ή στόχου. Στο ξεκίνημα του κεφάλαιου, ο Χένρυ Φόστερ και ένας από τους δευτερεύοντες χαρακτήρες του μυθιστορήματος, η Λεμίνα Κράουν, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το παιχνίδι του γκολφ καθώς το λυκόφως σημαίνει την λήξη των παιχνιδιών. Ωστόσο, στον Θαυμαστό Νέο Κόσμο του Χάξλεϋ, η «απαγόρευση κυκλοφορίας» δεν ηχεί από την καμπάνα στην αυλή της τοπικής εκκλησίας, αλλά από τα «μεγάφωνα» μέσα στο Κλαμπ. Το μικρό κοπάδι του πρωτότυπου έργου έχει αντικατασταθεί από τα μουγκρητά των «χιλιάδων βοοειδών» που εκτρέφονται μαζικά για τις ορμόνες και το γάλα τους, ενώ ο μοναχικός αγρότης της «Ελεγείας» που επιστρέφει σπίτι από τα χωράφια έχει αντικατασταθεί από το τεράστιο πλήθος των παικτών γκολφ «κατώτερης κάστας» που μεταφέρονται με τον σιδηρόδρομο πίσω στο Λονδίνο.

Τα υπόλοιπα στοιχεία που συντροφεύουν τις αισθήσεις κατά την διάρκεια του αγροτικού δειλινού- το «λαμπερό» τοπίο, το σκαθάρι που «βουίζει», τα «νυσταγμένα» κουδουνίσματα, η κουκουβάγια που «κράζει»— έχουν ομοίως δώσει την θέση τους στην κακοφωνία των θορύβων που δημιουργήθηκε από τη νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων— το «βουητό» πολλών ελικόπτερων, και τα αδιάκοπα κουδούνια και τα σφυρίγματα των αναρίθμητων τρένων. Η λειτουργία αυτής της κυνικής παράθεσης — εδώ συγκεκριμένα αλλά και στο μυθιστόρημα γενικά ως σύνολο — υποδηλώνει με παιγνιώδη διάθεση ότι οτιδήποτε έκανε κάποτε τον κόσμο ένα ομολογουμένως απρόβλεπτο αλλά βιώσιμο μέρος έχει εξαλειφθεί τελείως. Χωρίς να διαθέτουν ατομικά χαρακτηριστικά, οι άνθρωποι έχουν χάσει την ικανότητα να εκτιμούν τις ίδιες τις ενοχλήσεις και το απρόβλεπτο που έκανε κάποτε τη ζωή να αξίζει να την ζεις. (Mack, 2011)

Κεφάλαιο 5ο : Ένας Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος

5.1 Κοινότης, Ταυτότης, Σταθερότης

Αυτό είναι το τρίπτυχο που στολίζει όλους τους θυρεούς των δημόσιων κτηρίων στο Παγκόσμιο Κράτος το έτος 632 μετά Φορντ, και σε αναλογία με αυτό της Γαλλικής Επανάστασης – Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφοσύνη - φανερώνει τις προτεραιότητες και τις αξίες που έχει ενστερνιστεί η μελλοντική ανθρωπότητα, αλλά κυρίως και αυτές που έχει απολέσει.

Ο Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος έχει δικαιολογημένα χαρακτηριστεί από τον καθηγητή M. Keith Booker ως «μια κλασσική πλέον αστική δυστοπία, η οποία απεικονίζει με χαρακτηριστική διαύγεια μια μελλοντική κοινωνία τόσο πιστά αφοσιωμένη στα καπιταλιστικά ιδεώδη που έχει τοποθετήσει ως κεντρική φιγούρα του οικοδομήματος της, τον μεγαλοβιομήχανο Χένρυ Φόρντ». Και συνεχίζει, «αυτή η κοινωνία είναι αφοσιωμένη στην ηδονιστική απόλαυση, αλλά η επίσημη ορμή της για καθολική ευτυχία ισοδυναμεί με κάτι περισσότερο από μια λεπτή μορφή τυραννίας και υποταγής.» (M. Keith Booker, 1994)

Κατά την παγκοσμίως διακεκριμένη πολιτική φιλόσοφο Χάνα Άρεντ, σε ένα από τα δημοφιλέστερα έργα της, «Οι Απαρχές του Ολοκληρωτισμού», σημειώνει πως ο Χομπς (Thomas Hobbes 1588 –1679) «είναι ο μοναδικός μεγάλος φιλόσοφος τον οποίο μπορεί σωστά και αποκλειστικά να διεκδικήσει η αστική τάξη και πως με το έργο του Λεβιάθαν (1651) εξέθεσε την πολιτική θεωρία σύμφωνα με την οποία το κράτος βασίζεται όχι σε ένα είδος συντακτικού νόμου που καθορίζει τα καλά και τα κακά του συμφέροντος του ατόμου σε σχέση με τις δημόσιες υποθέσεις, αλλά στα καθαυτό ιδιωτικά συμφέροντα, έτσι ώστε το ιδιωτικό συμφέρον είναι ίδιο με το δημόσιο συμφέρον.» Όπως εξηγεί και ο Διαχειριστής στους σπουδαστές στο τρίτο κεφάλαιο «κοινωνική σταθερότητα υφίσταται μόνο όταν υπάρχει προσωπική σταθερότητα» (Άλντους Χάξλεϋ, 2021).

Αυτή λοιπόν η ωφελμιστική κοινωνία του μέλλοντος που περιγράφει στο έργο του ο Χάξλεϋ, σατιρίζοντας την αστική τάξη της εποχής του, δεν είναι τελικά τίποτα άλλο από την φυσική απόρροια μιας επεκτατικής μανίας που χαρακτήριζε την έλευση μιας νέας ιμπεριαλιστικής εποχής και έγινε η φιλοσοφία της ελίτ, μιας ελίτ που ήταν έτοιμη να παραδεχθεί – και παραδέχεται – πως η δίψα για ισχύ και εξουσία μπορεί να ικανοποιηθεί μόνο με καταστροφή (Άρεντ, 2017). Καταστροφή όμως τίνος; Σε αντίθεση με την Αναγέννηση και την Γαλλική επανάσταση που το άτομο ανήλθε στη θέση του νομοθέτη και

του πολίτη, ο Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος αποσκοπεί στην εξάλειψη των πολιτικών δικαιωμάτων του, έτσι ώστε το άτομο να αποκτά ένα νέο και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ιδιωτική του ζωή.

Ο Χάξλεϋ στο δοκιμακό του βιβλίο «Επιστροφή στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο» θέλοντας να κάνει έναν απολογισμό σχετικά με το προγενέστερό του έργο, θα διακρίνει χαρακτηριστικά δύο είδη διαφορετικά ολοκληρωτικού καθεστώτος. Μια δικτατορία, όπου οι Μεγάλες Επιχειρήσεις, που υπάρχουν χάρη στην πρόοδο της τεχνολογίας, ελέγχονται από το κράτος, δηλαδή από μια μικρή ομάδα κομματικών στελεχών και από τους στρατιώτες, τους αστυνομικούς και τους δημόσιους λειτουργούς που εκτελούν τις διαταγές τους. Και μια καπιταλιστική δημοκρατία, που ελέγχεται από αυτό που ο Καθηγητής C. Wright Mills (όπ. αναφ. στο Άλντους Χάξλεϋ 2014) ονόμασε «Ελίτ της Ισχύος». Η Ελίτ της Ισχύος θεωρείται μια ηγετική ομάδα του στρατιωτικοβιομηχανικού συμπλέγματος, που ασκεί αυθαίρετη εξουσία για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της. Απασχολεί άμεσα πολλά εκατομμύρια από την εργατική δύναμη της χώρας στα εργοστάσια, στα γραφεία και στα καταστήματα της. Ελέγχει πολλά επιπλέον εκατομμύρια δανείζοντας τους χρήματα για να αγοράσουν τα προϊόντα της. Τέλος, μέσα από την ιδιοκτησία των μέσων μαζικής ενημέρωσης επηρεάζει τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις πρακτικά των πάντων.

Η δυστοπία του Χάξλεϋ θα έλεγε κανείς πως αποκλίνει σημαντικά από τη λειτουργία των πραγματικών καπιταλιστικών κοινωνιών, τουλάχιστον στον τρόπο που εμφανίζεται και καθιερώνεται κάθε αλλαγή και καινοτομία, επιβαλλόμενη μέσω μιας κεντρικής κυβερνητικής παρέμβασης αντί να καθοδηγείται από τις δυνάμεις της αγοράς και διακριτικούς τρόπους χειραγώγησης. Με αυτόν τον τρόπο το βιβλίο του Χάξλεϋ φαίνεται να επιχειρεί να περικλείσει τόσο τις αστικές όσο και τις ολοκληρωτικές δομές σε ένα ενιαίο σύστημα, ένας συνδυασμός που οδήγησε κριτικούς όπως ο Όργουελ να χρεώσουν τον Χάξλεϋ με πολιτική αφέλεια. Είναι σίγουρα αμφίβολο ότι μια καπιταλιστική οικονομία θα μπορούσε να ευδοκιμήσει υπό τέτοιες συνθήκες. Ωστόσο, του Χάξλεϋ σκοπός δεν είναι η αληθοφάνεια, αλλά η σάτιρα. Για παράδειγμα, η δυστοπική κοινωνία του Χάξλεϋ καταστέλλει τον ατομικισμό κάθε είδους πολύ περισσότερο από ό,τι επιτρέπεται στις αστικές κοινωνίες, η δήθεν ελεύθερη έκφραση και η αυτονομία του ατόμου. Αυτή η αντίφαση θα μπορούσε να διαβαστεί ως ένα ελάττωμα στην αντίληψη του Χάξλεϋ για τη δυστοπία του, αλλά μάλλον είναι περισσότερο χρήσιμο να διαβαστεί ως σατιρική κίνηση που υποδηλώνει η υποτιθέμενη

ελευθερία των ατόμων στις αστικές κοινωνίες είναι στην πραγματικότητα απατηλή (M. Keith Booker, 1994).

Δεν υπάρχει σχεδόν έστω ούτε ένας αστικός ηθικός γνώμονας τον οποίο δεν έχει προαναγγείλει το απαράμιλλο μεγαλείο της λογικής του Χομπς. Δίνει σχεδόν μία πλήρη εικόνα, όχι του Ανθρώπου αλλά του αστού ανθρώπου, μία ανάλυση που μετά από τριακόσια χρόνια δεν έχει απαρχαιωθεί ούτε ξεπεραστεί από άλλη. Και φυσικά συνάδει απόλυτα και με τις αρχές της μελλοντικής κοινωνίας του Χάξλεϋ. Όλα τα παραθέματα που ακολουθούν είναι από τον Λεβιάθαν (όπ. αναφ. στο Χάνα Άρεντ, 2017). «Ο Λόγος δεν είναι τίποτα άλλο από Υπολογισμός» (Σταθερότης). «ελεύθερο Υποκείμενο, ελεύθερη Βούληση είναι λέξεις χωρίς νόημα, δηλαδή Παράλογα». Ένα ον χωρίς λογικό, χωρίς ικανότητα για αλήθεια και χωρίς ελεύθερη βούληση – δηλαδή χωρίς την ικανότητα για υπευθυνότητα – ο άνθρωπος είναι ουσιαστικά μία συνάρτηση της κοινωνίας και συνεπώς κρίνεται σύμφωνα «με την αξία ή την πολυτιμότητά του, την τιμή του, δηλαδή τόσο όσο θα του δινόταν για τη χρήση της ισχύος του» (Ταυτότης). Η τιμή αυτή διαρκώς αξιολογείται από την κοινωνία, την «εκτίμηση των άλλων», που βασίζεται στον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης (Κοινότης).

5.2 Τεχνολογία, Καταναλωτισμός και Αλλοτρίωση

Ο Άλντους Χάξλεϋ είχε διαισθανθεί τον εγγενή παραλογισμό που ενυπάρχει στην άκρατη ανάπτυξη της οικονομίας και της τεχνολογίας, που στο όνομα της προόδου δεν θα δίσταζε να περιορίσει τις ελευθερίες και την ανεξαρτησία του ατόμου, προωθώντας σαθρές αντιλήψεις σχετικά με το κοινό όφελος (Zhamurashvilli, 2014). Καθώς όμως ο Χάξλεϋ ήταν άνθρωπος της εποχής του, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως ο ίδιος δεν είχε ταχθεί ποτέ εναντίον των τεχνολογικών εξελίξεων και όπως είχε διασαφηνίσει και στον πρόλογο του βιβλίου: «Το θέμα του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου δεν είναι η εξέλιξη της επιστήμης από μόνη της, αλλά σε συνάρτηση με τις επιπτώσεις της πάνω στα άτομα» (Άλντους Χάξλεϋ, 2021).

Οι άνθρωποι σε αυτή την άκρως καταναλωτική κοινωνία, που μας παρουσιάζει ο συγγραφέας, έχουν μεταβληθεί και υποβιβαστεί σε προϊόντα, αφού ουσιαστικά παράγονται με τεχνητές μεθόδους σε γραμμές μαζικής παραγωγής, αντίστοιχες με αυτές των εργοστασίων. Και ο βασικός τους ρόλος και σκοπός στην κοινωνία, αφού περάσουν πρώτα από τα προαπαιτούμενα στάδια της ρύθμισης και εκπαίδευσης, είναι να παράγουν και να καταναλώνουν αφειδώς, απολαμβάνοντας μια ζωή δίχως πνευματικές και συναισθηματικές συγκινήσεις. Εδώ δεν θα μπορούσαμε παρά να αναγνωρίσουμε ένα ακόμα ευφυές σατυρικό

τέχνασμα του Χάξλεϋ που μέσω της υπερβολής ασκεί δριμεία κριτική στα αποτελέσματα της καπιταλιστικής ιδεολογίας του κέρδους πάνω στον άνθρωπο, κάτι που φυσικά ισχύει μέχρι και σήμερα.

Από την στιγμή που γεννιέται ο άνθρωπος, αναμφισβήτητα έχει κάποιες ανάγκες για να επιβιώσει αλλά και για να εξελιχθεί, το ερώτημα όμως είναι ποιες από αυτές είναι όντως πραγματικές και ποιες είναι επίπλαστες. Μήπως και την σήμερα ημέρα, ακόμα περισσότερο, οι ανάγκες της κοινωνίας δεν είναι βασισμένες πάνω στην παραγωγή, αντί να συμβαίνει το αντίθετο; Αυτό μπορούμε να το συμπεράνουμε και μόνο από τις ποσότητες απορριμμάτων που ελευθερώνει ο ανεπτυγμένος πολιτισμός μας. Το 2020, η ποσότητα των αστικών απορριμμάτων που παρήχθησαν ανά άτομο στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανήλθε σε 505 κιλά. Όπως και οι πολίτες στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο, μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων που απολαμβάνει τα αγαθά της παγκοσμιοποίησης θεωρεί σωστό να καταναλώνει διαρκώς και να αγοράζει ό,τι πιο καινούργιο κυκλοφορεί. Το να μπαλώνεις ένα παλιό ρούχο ή να επισκευάζεις μια παλιά συσκευή δεν θεωρείται πρόπον. Το σωστό είναι να την αντικαθιστάς με καινούργια. «Καλύτερα να πετάμε παρά να επιδιορθώνουμε. Καλύτερα καινούργια όμορφα ρούχα.» (Αλντους Χάξλεϋ, 2021).

Η αποκλειστική προτίμηση του κόσμου προς τα υλικά αγαθά έναντι οτιδήποτε πνευματικού ή αφηρημένου είναι καταφανής, έτσι η ζωή στο Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο είναι «συναισθηματικά εύκολη», ο Μουσταφά Μοντ επαίρεται στους σπουδαστές πως το μεσοδιάστημα μεταξύ επιθυμίας και εκπλήρωσης έχει μηδενιστεί. «Τα συναισθήματα караδοκούν στα ενδιάμεσα μεταξύ επιθυμίας και κατανάλωσης. Συντομεύοντας τον ενδιάμεσο χρόνο, σπάμε τα παλιά, άχρηστα φράγματα.» (Αλντους Χάξλεϋ, 2021). Ο Χάξλεϋ πιστεύει (οπ. αναφ στο Zhamurashvilli, 2014) πως η μαζική παραγωγή και η μαζική κατανάλωση, συνδυαστικά με την στεγνή εκλογίκευση και την μηχανοποίηση, πληρούν τις προϋποθέσεις για την σταδιακή αποδόμηση των εγγενών χαρακτηριστικών του ανθρώπου που τον προσδιορίζουν ως άνθρωπο .

5.3 Επιστήμη, Ιστορία και Θρησκεία

Η Επιστήμη σε συνδυασμό με την τεχνολογία είναι οι δύο ακρογωνιαίοι λίθοι του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου που οικοδομεί ο Χάξλεϋ. Ο ίδιος θεωρεί δεδομένους τους θριάμβους στους τομείς της φυσικής, της χημείας και της μηχανικής. Αυτές οι επιστημονικές ανακαλύψεις που τον απασχολούν και επιχειρεί να περιγράψει με το βιβλίο του είναι αυτές που αφορούν στη βιολογία, στη φυσιολογία και την ψυχολογία (Αλντους Χάξλεϋ, 2021).

Ένα από τα πιο εφιαλτικά στοιχεία του Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου είναι πως η επιστήμη έχει δώσει την δυνατότητα και τα μέσα στους Παγκόσμιους Διαχειριστές να ελέγχουν και να καθορίζουν τις προσωπικότητες των πολιτών, έτσι ώστε να ταιριάζουν στις ανάγκες της κοινωνίας (Zhamurashvili, 2014).

Με την έλευση του 21^{ου} αιώνα ο άνθρωπος μπορεί να νιώσει στο πετσί του όλα τα καινοτόμα προϊόντα της τεχνοεπιστήμης: εφαρμογές, ρομπότ, εμβόλια, τεχνητή νοημοσύνη. Μια ολόκληρη εποχή, δηλαδή ένας ολόκληρος «παλιός κόσμος», αφού ισοπεδώθηκε διανοητικά και συναισθηματικά από έναν πληροφοριακό βομβαρδισμό ανορθολογίας και φόβου, αφέθηκε να αναζητήσει την ελπίδα του στα ευτελή και «απαστράπτοντα» επιτεύγματα της πιο προωθημένης μερίδας των καπιταλιστών. Η αλγοριθμοποίηση της ανθρώπινης σκέψης, η ψηφιοποίηση των κοινωνικών συμπεριφορών, η μηχανοποίηση του ανθρώπινου εγκεφάλου και η βιολογικοποίηση των ψυχικών διεργασιών είναι πτυχές που συνδέονται στενά με την λεγόμενη 4^η Βιομηχανική Επανάσταση, δηλαδή με το «νέο κόσμο» εν γένει (Traverso, 2022).

Στο Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο, το Παγκόσμιο Κράτος του Χάξλεϋ έχει προκύψει στον απόηχο ενός παγκόσμιου πολέμου που σχεδόν κατέστρεψε την ανθρωπότητα. Οι πολιτικές της καθοδηγούνται επίσημα από την επιθυμία να αποτρέψει την επανάληψη αυτού του πολέμου με κάθε κόστος. Η σταθερότητα και η ηρεμία σε κάθε πτυχή της ζωής είναι πρωταρχικής σημασίας. Το κοινό προστατεύεται από οτιδήποτε μπορεί να τον αναστατώσει και να ταράξει την κοινωνική κιβωτό. (Booker, Daraiseh, 2018).

Αυτή είναι μια ακόμα πτυχή του βιβλίου που ταιριάζει γάντι με την τρέχουσα κατάσταση του σύγχρονου κόσμου και του πως οι ελίτ καταφέρνουν να κατευθύνουν τις μάζες. Η ιστορική αναγκαιότητα ενός συμβάντος – σοκ παγκοσμίου εμβέλειας, όπως πόλεμοι ενάντια σε αόρατους πλέον εχθρούς βλέπε τρομοκρατία ή παγκόσμιες κρίσεις με πιο πρόσφατες αυτές της υγειονομικής και περιβαλλοντικής φύσεως, έτσι ώστε η καπιταλιστική εξέλιξη να δεχτεί την αναγκαία εκείνη ώθηση για να μπει με όρους πρωτοφανούς έντασης στο περιβάλλον μιας καθολικής Αλλαγής Παραδείγματος (Traverso, 2022).

Ωστόσο, ο κοινός, υποκείμενος στόχος είναι να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της καταναλωτικής καπιταλιστικής οικονομίας και να αφαιρεθούν τυχόν ιστορικές υπενθυμίσεις ότι τα πράγματα μπορεί να είναι διαφορετικά από αυτά που είναι. Και η τοποθέτηση του Χένρι Φορντ ως κεντρικής θρησκευτικής φιγούρας έρχεται να παίξει καθοριστικό ρόλο σε αυτή την ιστορική μετάβαση, αντικαθιστώντας κάθε παλιά πνευματική λατρεία ή ανησυχία,

με τη νέα θρησκεία που η φιλοσοφία της βασίζεται στην ελεγχόμενη επιστήμη και στην εκβιομηχάνιση του ανθρώπου. Η επιβολή της νέας θρησκείας σηματοδοτεί ταυτόχρονα την άρνηση κάθε παλιάς ηθικής αρχής και την αδιαμφισβήτητη λήθη οτιδήποτε προϋπήρχε πριν από την επανέναρξη του χρόνου. Το 632 μετά Φορντ η Ιστορία είναι πια κοινώς αποδεκτό και διαδεδομένο σε όλες τις συνειδήσεις πως δεν είναι τίποτα άλλο παρά «φούμαρα». Έλλειψη σεβασμού για την ιστορία, όλα αυτά είναι χαρακτηριστικά του κόσμου του Χάξλεϋ αλλά και του δικού μας κόσμου.

5.4 Εκπαίδευση, Ταξικές Δομές και Κοινωνικές Σχέσεις

«Όλες οι υπάρχουσες ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στη ζωή των ατόμων και των κοινωνιών η κληρονομικότητα είναι το ίδιο σημαντική όσο και η κουλτούρα» υπογραμμίζει ο Χάξλεϋ στο δοκιμακό του έργο *Επιστροφή στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο*, σημειώνοντας και τον εξέχοντα ρόλο που μπορεί να παίξει το κάθε άτομο του κοινωνικού συνόλου ως διακριτή μονάδα στην διαμόρφωση και την εξέλιξη της ιστορίας. Για την επίτευξη όμως του ανώτατου σκοπού της σταθεροποίησης του Παγκόσμιου Κράτους στον μύθο του, «η κοινωνικά επιθυμητή συμπεριφορά εξασφαλίζεται από μια διπλή διεργασία γενετικής χειραγώγησης και μεταγεννητικής εξαρτημένης μάθησης.» (Αλντους Χάξλεϋ, 2014).

Αυτά τα γενετικά τυποποιημένα μωρά ρυθμίζονται αργότερα μέσω τυποποιημένων εκπαιδευτικών πρακτικών. Αυτό το μοτίβο δεν είναι πρωτίστως μια προειδοποιητική ιστορία σχετικά με την πιθανή κατάχρηση της γενετικής μηχανικής. Μάλλον, είναι ένα σχόλιο για τις υπάρχουσες ταξικές ανισότητες και τη χρήση της εκπαίδευσης για την ενίσχυση της κοινωνικής υπακοής. Αντιπροσωπεύει τη θεμελιώδη τάση του καπιταλισμού να μετατρέπει τους ανθρώπους σε εμπορεύματα, εναλλάξιμα και χωρίς γνήσιο ατομικισμό (Booker, Daraiseh, 2018).

Ένα νέο σύστημα ταξικού διαχωρισμού, βασισμένο στην μηδενική μετακίνηση των πολιτών μεταξύ των πέντε διαφορετικών κατηγοριών, διαμορφώνει μια νέα τάξη πραγμάτων που χαρακτηριστικό της είναι η απόλυτη υπακοή στις αναμφισβήτητες κοινωνικές αρχές. Δίχως την δυνατότητα να σκεφτούν ανεξάρτητα, ο κάθε πολίτης νιώθει ευτυχισμένος με την θέση που κατέχει στην κοινότητα και επιθυμεί να την διατηρήσει. Τα «Άλφα»-μέλη της ανώτατης τάξης που θα καταλάβουν θέσεις που απαιτούν προηγμένη νοημοσύνη-είναι έτσι προικισμένοι με υψηλό IQ, ενώ πολίτες χαμηλής τάξης όπως τα «Δέλτα» και τα «Έψιλον»

παράγονται με χαμηλά νοημοσύνη αλλά με υψηλή σωματική δύναμη και αντοχή, έτσι ώστε μπορούν να εκτελούν ταπεινές εργασίες (Booker, 1994).

Η σαθρή φύση των κοινωνικών σχέσεων θεωρείται βασικό συστατικό για την αλάνθαστη λειτουργία ενός ωφελμιστικού και ηδονιστικού μηχανισμού σταθεροποίησης των μαζών. Οι δεσμοί που δημιουργούν μεταξύ τους τα άτομα, ανάγονται αποκλειστικά σε εφήμερες σεξουαλικές εμπειρίες με μοναδικό σκοπό την σωματική εκτόνωση. Η οικογένεια θεωρείται και ξεπερασμένη καθώς και άχρηστη δομή μιας, και οι άνθρωποι δημιουργούνται σε εργαστήρια και εκπαιδεύονται σε κρατικά ινστιτούτα. Οι λέξεις μαμά και μπαμπάς χρησιμοποιούνται μόνο ως βρισιά.

5.5 Ψυχαγωγία, Αθλητισμός και Ναρκωτικά

Ο όψιμος καπιταλισμός έχει πολλά επίπεδα εισόδου στη ζωή μας. Αν η επιθυμία για κατανάλωση είναι το αποτέλεσμα της τεχνολογίας, η βιομηχανία της ψυχαγωγίας είναι ακόμα μια πτυχή με την οποία το σύστημα καθίσταται παρόν. Στην πραγματικότητα, οι μαρξιστές έχουν επικρίνει τη βιομηχανία του θεάματος για την αποξένωση που προκαλεί στους εργαζόμενους από τις συλλογικές τους προσπάθειες (EduardoMarksdeMarques 2014).

Η μορφή τέχνης που κυριαρχεί στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο είναι τα αισθησιακά θεάματα και προβάλλονται σε μεγάλες αίθουσες αντίστοιχες με αυτές του κινηματογράφου. Η βασική λειτουργία τους είναι για να καταπραΰνουν και να γαληνεύουν τις αισθήσεις, ενώ αφήνουν ανέγγιχτο το μυαλό. Οι ιστορίες που αναπαράγουν στις αίθουσες είναι πορνογραφικού περιεχομένου, αλλά απόλυτα συντηρητικές, καθώς δεν περιέχουν απολύτως κανένα στοιχείο που να εισάγει αμφιβολίες στην αίσθηση της κοινωνικής θέσης του θεατή.

Σημαντικό ρόλο επίσης στην συντήρηση της ισορροπίας και της σταθερότητας ανάμεσα στις γραμμές των πολιτών παίζουν τα αθλητικά σπορ. Από την μια πλευρά είναι ο κύριος τομέας για τον οποίο οι πολίτες οφείλουν να καταναλώνουν υλικά αγαθά και υπηρεσίες για να μπορούν να συμμετάσχουν στις αθλοπαιδιές.

Στη δυστοπία του Χάξλεϋ, το ναρκωτικό σώμα χρησιμεύει επίσης για να εμποδίσει τα άτομα να βιώσουν τις αγχωτικές αρνητικές επιπτώσεις των συγκρούσεων που η κοινωνία δεν μπορεί να αποτρέψει. Ο πόνος και το άγχος - θλίψη, ταπείνωση, απογοήτευση - που αντιπροσωπεύουν μοναδικές ατομικές αντιδράσεις στη σύγκρουση εξακολουθούν να εμφανίζονται μερικές φορές στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο. Οι άνθρωποι του

Θαυμαστού Καινούργιου Κόσμου «λύνουν» τα προβλήματα σύγκρουσής τους καταπίνοντας μερικές ταμπλέτες ή παίρνοντας παρατεταμένες διακοπές, που αφαιρεί ή καλύπτει επαρκώς τα αρνητικά συναισθήματα ή τα συναισθήματα που μπορεί να έχουν άλλες, πιο δημιουργικές τεχνικές επίλυσης προβλημάτων και κόβει τη δυνατότητα δράσης που μπορεί να έχει κοινωνικά αποδιοργανωτικά ή επαναστατικά αποτελέσματα (Higgins, and al. 2023).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο οι πολίτες αποδέχονται, (εάν δεν καλωσορίζουν) τη σκλαβιά τους, δείχνοντας την ίδια παθητικότητα, όπως οι σημερινοί άνθρωποι απέναντι στον πολιτισμό της ψυχαγωγίας.

Ο δυτικός άνθρωπος φαντάζει ακόμα ασφαλής. Εξάλλου η κατανομή των ανθρώπινων τάξεων γίνεται βάση του προσωπικού πλούτου που κατέχει ο καθένας και των αναγκών της αγοράς. Άλλα το που τελικά θα ανήκει ο καθένας είναι ακόμα θέμα τύχης ή ατυχίας. Το τίμημα του κέρδους μερικών είναι η εξαθλίωση κάποιων άλλων. Φτώχεια. Ο άνθρωπος δεν έχει απαρνηθεί ακόμα την ατομικότητα του προς χάριν της κοινωνικής σταθερότητας, οι μάζες βαδίζουν μεν υπάκουα προς τα εκεί που τους υποδεικνύουν οι τεχνοκράτες, αλλά ακόμα το κάθε βήμα φαντάζει βαρύ και οι συνειδήσεις ακόμα συγκρούονται και διερωτούνται. Η ταξική μας συνείδηση είναι αυτή που χωλαίνει.

«Προσοχή στα προσωπικά σας αντικείμενα». Μια ηλεκτρονική φωνή μας υπενθυμίζει συνεχώς πως πρέπει να προσέχουμε την ύλη που κατέχουμε, γιατί αυτή είναι το σημαντικότερο όλων σε αυτό το σύστημα. Αυτό μας κάνει αυτό που είμαστε. Αυτές είναι και η αλυσίδες μας. Μα ο νους δεν μπορεί να το αντιληφτεί. Αυτό μας μάθανε να κάνουμε, να καταναλώνουμε και να ικανοποιούμε τις υλικές μας ανάγκες και έτσι μάθαμε να είμαστε χαρούμενοι. Άλλωστε σε κάθε γωνιά της πόλης, φωτεινές πινακίδες μας το υπενθυμίζουν και νιώθεις παράταιρος άμα δεν ακολουθήσεις αυτή την ελαφριά παρότρυνση και εσύ σαν όλους τους άλλους. Τα αστικά κέντρα αυξάνονται εκθετικά και ο πλούτος αυτού του κόσμου συσσωρεύεται στα χέρια μιας ελίτ, σίγουρα όχι μια μικρής ομάδας δώδεκα ατόμων ακόμα, μα όλο και μιας πιο ολιγάριθμης μοναρχίας που αποτελείται από εταιρίες κολοσσούς, και εμπορικά λόμπι. Στη δούλεψη αυτής της σύγχρονης αριστοκρατίας θα λέγαμε, τίθεται αυτοβούλως ο σύγχρονος άνθρωπος-υπάλληλος τυφλωμένος από την λάμψη των γυάλινων πύργων που μέσα εκεί στεγάζονται και οι δικές του ευκαιρίες για που του προσφέρουν την εφήμερη επιτυχία / ευτυχία. Ποία είναι η φύση της ιδιότητας του πολίτη στην δημοκρατία την εποχής της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας; Σε αντίθεση με τον δημοκρατικό πολίτη, ο πολίτης – θεατής της δημοκρατίας της υπερδύναμης δεν είναι συνυπεύθυνος για τις πράξεις που θεάται. Μπορεί μόνο να ζητωκραυγάσει για την ομάδα του, όσο δυνατώτερα, τόσο το καλύτερο. Είναι ικανοποιημένος με τη θέση του και δεν θα μπει ποτέ στον κόπο να την διακινδυνέψει αμφισβητώντας την.

Η κατανάλωση υλικών αγαθών ήταν πάντα αναγκαία για την επιβίωση του ανθρώπου, καθώς αποτελούμαστε πρώτα από όλα από ύλη. Τα τελευταία όμως χρόνια έχει καταστεί η μείζονα ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου καθώς η υπερκατανάλωση είναι αυτό που μας καθορίζει όχι μόνο σαν κοινωνία αλλά και σαν άτομα. Μέσα από τις αναρίθμητες επιλογές που μας προσφέρει η σύγχρονη κοινωνία και η «ελεύθερη αγορά», βάση αυτών που τελικά εμείς θα επιλέξουμε θα χαρακτηρισθούμε και θα χαρτογραφηθούμε. Τα ρούχα που φοράμε, τα τρόφιμα που τρώμε, την μουσική που ακούμε, τα τεκταινόμενα που παρακολουθούμε, μας μορφοποιούν χωρίς εμείς να αναπαράγουμε κάτι αυθεντικό ή πρωτότυπο. Την εποχή που διανύουμε, εκατό χρόνια μετά τον Φορντ, η κατανάλωση έχει γίνει εξάρτηση σε τέτοιο βαθμό που όλα έχουν να κάνουν με την απόκτηση όσο το δυνατόν περισσότερων υλικών αγαθών. Ο ηδονισμός που χαρακτηρίζει τον πολιτισμό μας είναι απόλυτα εγωκεντρικός και ατομικιστικός.

Κάθε τι φυσικό, μεταφυσικό ή πνευματικό – ονομάστε το όπως σας αρέσει – έχει παραμεληθεί. Ο άνθρωπος της λογικής και της επιστήμης απαρνείται την πνευματική, άυλη πλευρά του σαν να είναι κάτι το ανύπαρκτο. Αυτό είναι πολύ λυπηρό. Όχι μόνο γιατί είναι μια πτυχή του ανθρώπινου είδους που κληρονομείται από γενιά σε γενιά χιλιάδες χρόνια. Αλλά επειδή είναι και ο μοναδικός τρόπος για να επικοινωνούμε αληθινά με τους συνανθρώπους και να συνδεθούμε ουσιαστικά με κάθε τι γύρω μας . Για να αγαπήσουμε.

Όλα αλλάζουν και εναλλάσσονται γρηγορότερα όσο ποτέ άλλοτε στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού, πληροφορίες, γνώσεις, αλήθειες, σκέψεις, συναισθήματα, έτσι ο πολύς ο κοσμάκης μένει γεμάτος με απορία και αγωνία για το τι μπορεί να του ζημερώσει την επόμενη. Ίσως ένας ακόμα πόλεμος εναντίων της τρομοκρατία, εναντίων αόρατων εχθρών, θανατηφόρων ιώσεων και απέναντι στις ραγδαίες κλιματικές αλλαγές. Όχι απαραίτητα κατά μέτωπο, αλλά μάχες που το ίδιο το σύστημα αναπαράγει για να μας κρατά απασχολημένους. Μα προπάντων φοβισμένους γιατί η ατομική μας ακεραιότητα κινδυνεύει. Έτσι ξεχάσαμε και να αμφισβητούμε, κάτι που είναι και αυτό μια πνευματική λειτουργία. Ο φόβος από την άλλη είναι ένστικτο και σε αυτό το σημείο χτυπάν αυτοί που θέλουν να κρατήσουν τον άνθρωπο ακινητοποιημένο, παθητικό και πειθήνιο. Το θάρρος όμως τι είναι; Αλλά και το ανθρώπινο σώμα τελικά θα αντιδράσει, κάπου θέλει να ξεσπάσει όταν ο νους θα έχει παραδοθεί. Επειδή όμως δεν θα μπορεί να συλλάβει από μόνο του μια λύση θα διαλέξει μια από τις επιλογές που του προσφέρει το σύστημα. Περισσότεροι ακόμα διασπαστές. Αθλητισμός, ναρκωτικά, φάρμακα, σεξ, ειδησιογραφία, συννομοσιολογία. Ότι μπορείς να φανταστείς! Στην τελική όλα εμπορευματοποιούνται.

Πλέον διανύουμε την εποχή της εμπορευματοποίησης και της διαδικτυακής ελευθερίας που ενώνει τελικά την ανθρωπότητα σε ένα παγκόσμιο κράτος. Τα σύνορα των χωρών φαίνεται να έχουν κατατριφθεί μέσω του ηλεκτρισμού. Όμως οι ελίτ και τα λόμπι έχουν την ισχύ δεν έχουν σκοπό να αφήσουν ανεκμετάλλευτο τον κυβερνοχώρο και να παράγουν επιπλέον κέρδος. Και ενώ ο ψηφιακός κόσμος γίνεται όλο και περισσότερο πραγματικός ο μετα-άνθρωπος αρχίζει να απαρνιέται και το ίδιο του το σώμα, την ίδια του την ύλη και να δημιουργεί έναν άλλο εαυτό σε μια άλλη διάσταση, κωδικοποιημένη μαθηματικά, όπου από εκεί θα είναι πολύ πιο δύσκολο να δραπετεύσει. Και ποιος ξέρει, ίσως τελικά η άσβεστη δίψα για κέρδος και η εξέλιξη των τεχνολογιών επιτρέψει στην επιστήμη να δώσει σώμα και υλική υπόσταση στο πλέον γνωστό σε όλους Α.Ι, Τεχνητή Νοημοσύνη. Έχουμε γίνει μάρτυρες του κατά πως οι έξυπνες μηχανές αναλαμβάνουν ήδη ανθρώπινους ρόλους και θέσεις και κατά πόσο είναι ικανές να σταθούν απέναντι στους ανθρώπους ως προς ίσες ή και καλύτερες. Ίσως τελικά να είναι αυτές οι ίδιες από μόνες τους που θα αποφασίσουν κατά ποιόν τρόπο θα μεταβούν από τις οθόνες δίπλα μας, στο πλευρό μας ή άνωθεν μας. Ίσως το επόμενο είδος στη γη να είναι ο sapiens machina και θα είναι αυτός που θα καταστρέψει τον πλανήτη ή θα ζήσει σε αρμονία μαζί του. Αυτό δεν θα το μάθουμε ποτέ και ότι και να ειπωθεί να μην είναι τίποτα άλλο από μια εικασία.

Τελικά αυτό που έχει σημασία όσο ζούμε, είναι να λέμε αυτό που σκεφτόμαστε αληθινά, ακούγοντας αυτή τη φωνή που μες στον φόβο μας, έχουμε απωθήσει στις πιο σκοτεινές πτυχές του εαυτού μας, και να πράττουμε αυτό που νιώθουμε ελεύθερα, με θάρρος στη καρδιά να κοιτάζουμε τους συνανθρώπους μας στα μάτια και να βαδίσουμε μαζί, όχι προς μια ουτοπία αλλά προς μια ανθρώπινη κοινωνία. Γιατί αυτό δεν είναι όνειρο ή φαντασία όπως θέλουν να πιστεύουμε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγλική

Abrams, M. H. (2012). Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων. Θεωρία, Ιστορία, Κριτική Λογοτεχνίας. (Μτφρ. Γ'. Δεληβοριά, Σ. Χατζηιωαννίδου). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκης.

Annas, J. (2006). Εισαγωγή στην Πολιτεία του Πλάτωνα, ελλ. μτφ. Χρ. Γραμμένου, Αθήνα: Καλέντης.

Arendt, H. (1948). Imperialism, Part II of The Origins of Totalitarianism. ελλ. Μετάφραση: Τομανάς Β. Εκδόσεις: Νησίδες

Baker-Smith, D. (2000). *More's Utopia*. Published by University of Toronto Press. Ανακτημένο 20 Δεκεμβρίου 2022 από:

[https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=Urxel3rriWsC&oi=fnd&pg=PP13&dq=BAKER-SMITH,+DOMINIC+\(2000\).+More%27s++Utopia.+University+of+Toronto+Press&ots=TdrwhwHzXh&sig=K3U6brLV8IDq1gNhRApiCcgKdNc&redir_esc=y#v=onepage&q=BAKER-SMITH%2C%20DOMINIC%20\(2000\).%20More's%20%20Utopia.%20University%20of%20Toronto%20Press&f=false](https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=Urxel3rriWsC&oi=fnd&pg=PP13&dq=BAKER-SMITH,+DOMINIC+(2000).+More%27s++Utopia.+University+of+Toronto+Press&ots=TdrwhwHzXh&sig=K3U6brLV8IDq1gNhRApiCcgKdNc&redir_esc=y#v=onepage&q=BAKER-SMITH%2C%20DOMINIC%20(2000).%20More's%20%20Utopia.%20University%20of%20Toronto%20Press&f=false)

SMITH,+DOMINIC+(2000).+More%27s++Utopia.+University+of+Toronto+Press&ots=TdrwhwHzXh&sig=K3U6brLV8IDq1gNhRApiCcgKdNc&redir_esc=y#v=onepage&q=BAKER-

SMITH%2C%20DOMINIC%20(2000).%20More's%20%20Utopia.%20University%20of%20Toronto%20Press&f=false

Berstein, S. Milza, P. (1997) Ιστορία της Ευρώπης (πρώτος τόμος) Από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα Ευρωπαϊκά Κράτη (5ος - 18ος Αιώνας) ελλ. μεταφραση.

Δημητρακόπουλος Α. (1998) Αλεξάνδρεια

Bloom, H. (2011). Bloom's Guides: Brave New World—New Edition (2011) Infobase Publishing

Booker, M. K. (1994) The dystopian impulse in modern literature : fiction as social criticism I.

Greenwood Press, 88 Post Road West. Westport

Booker, M. K. Daraiseh, I. (2018) Guide to the classics: Donald Trump's Brave New World and Aldous Huxley's dystopian vision. Ανακτημένο 2 Φεβρουαρίου 2023 από:

<https://theconversation.com/guide-to-the-classics-donald-trumps-brave-new-world-and-alldous-huxleys-dystopian-vision-93946>

Bowering, P. (1968) Aldous Huxley: A study of the major novels. London: The Athlone Press.

Bradshaw, D (2004). "Introduction". In Huxley, Aldous (ed.). Brave New World (Print ed.). London, UK: Vintage.

Cavanaugh, S.J. (2000). It's All in the Upbringing. Johns Hopkins magazine

<https://pages.jh.edu/jhumag/0400web/35.html>

Claeys, G. the origins of dystopia: Wells, Huxley and Orwell. In: CLAEYS, G. (Ed.). The Cambridge Companion to Utopian Literature. Cambridge: CambridgeUniversityPress, 2010. Cap. 5, p. 107-131

Figes, O. (1996). A People's Tragedy: The Russian Revolution: 1891-1924. Penguin Book

Frank, R. (2003) «Εμφύλιοι Ευρωπαϊκοί Πόλεμοι». Στο: [Επιμ.] Ελένη Αρβελέρ και Maurice Aymard Οι Ευρωπαίοι. Νεότερη και Σύγχρονη Εποχή, Β' τόμος, Αθήνα : Σαββάλας.

Higgins, Charles, Higgins, and Paul. 2023. Cliffs Notes on Brave New World. Ανακτημένο 10 Ιανουαρίου 2023 από:

<https://www.cliffsnotes.com/literature/b/brave-new-world/about-brave-new-world>

Huxley, A. (1932). Brave New World Vintage Classics 2014

Huxley, A. (1932). Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος. Εκδόσεις Μέδουσα 2021

Huxley, A. (1932). Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος. Εκδόσεις Πάπυρος 1997

Huxley, A. (1958) Επιστροφή στον Θαυμαστό Καινούργιο Κόσμο. Εκδόσεις Μέδουσα 2014

Huxley, L. A. (1963). You are not the Target. Avon Books.

Jaspers, M. (2017) The Individual vs. The System: Repression and Rebellion in George Orwell's 'Nineteen Eighty-Four', Margaret Atwood's 'The Handmaid's Tale', and Kazuo Ishiguro's 'Never Let Me Go'. Thesis. Nijmegen, The Netherlands: Faculteit der Letteren, Radboud University. Ανακτημένο από:

https://theses.uibn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/4779/Jaspers%2C_M_1.pdf?sequence=1

Laurence, D. (1999) “At Play in the Fields of Our Ford: Utopian Dystopianism in Atwood, Huxley, and Zamyatin'.” Ανακτημένο 20 Δεκεμβρίου 2022 από:

https://scholar.google.com/scholar?hl=el&as_sdt=0%2C5&q=Davies%2C+Laurence.+%E2%80%9C%27At+Play+in+the+Fields+of+Our+Ford%3A+Utopian+Dystopianism+in+Atwood%2C+Huxley%2C+and+Zamyatin%27.%E2%80%9D+Transformations+of+Utopia.+Ed.+George+Slusser%2C+Paul+Alkon%2C+Roger+Gaillard+and+Dani%3%A8le+Chatelain.+New+York%3A+AMS+Press+%281999%29%3A+205%E2%80%9314.+Print.&btnG=

Marks de Marques, E. (2014) Paulo Rogério Stella, From utopian hope to dystopian despair: late capitalism, transhumanism and the immanence of Marxist thought in contemporary dystopian novels. Ανακτημένο 10 Ιανουαρίου 2023 από:

https://www.academia.edu/29422448/From_utopian_hope_to_dystopian_despair_late_capitalism_transhumanism_and_the_immanence_of_Marxist_thought_in_contemporary_dystopian_novels

Murray, N. (2002). Aldous Huxley: A English Intellectual, Little Brown. Ανακτημένο 10 Ιανουαρίου 2023 από:

<https://www.kathimerini.gr/culture/121664/alntoys-chaxlei-o-profitis-tis-epochis-mas/>

Nietzsche, F. (1872) Η Γέννηση της Τραγωδίας . ελλ. μεταφραση. Σαρίκας Ζ. (2012) εκδ. Πανόπτικον

Panagopoulos, N. (2016). Brave New World and the Scientific Dictatorship: Utopia or Dystopia?. *Comparatismi*, (1), 301–310. Ανακτημένο 2 Ιανουαρίου 2023 από:

<https://doi.org/10.14672/2016907>

Pospíšil, J. (2016). Historical Development of Dystopian Literature, Faculty of Arts, Palacký University in Olomouc, Department of English and American Studies. Ανακτημένο 20 Δεκεμβρίου 2022 από:

https://scholar.google.com/scholar?hl=el&as_sdt=0%2C5&q=Posp%C3%AD%C5%A1il%2C+J.+%282016%29.+Historical+Development+of+Dystopian+Literature%2C+Faculty+of+

Arts%2C+Palack%C3%BD+University+in+Olomouc%2C+Department+of+English+and+American+Studies&btnG=

Sargent, Lyman Tower. Utopian Literature in English: An Annotated Bibliography from 1516 to the Present. University Park, PA: Penn State Libraries Open Publishing, 2016 and continuing. Ανακτημένο 20 Δεκεμβρίου 2022 από:

[doi:10.18113/P8WC77](https://doi.org/10.18113/P8WC77)

Seyferth, P. (2018). A Glimpse of Hope at the End of the Dystopian Century: The Utopian Dimension of Critical Dystopias. ILCEA. Αναρτήθηκε στις 31 Ιανουαρίου 2022. Ανακτημένο 22 Φεβρουαρίου 2023 από:

<https://journals.openedition.org/ilcea/4454>

Sidaway A. J. (2011) Madness, Badness, Sadness: Aldous Huxley and the Shifting shadow of Psychoanalysis by A thesis submitted to The University of Birmingham towards the degree of Master of Philosophy, Department of English, College of Arts and Law, The University of Birmingham January. Ανακτημένο 20 Δεκεμβρίου 2022 από:

<https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/1639/>

Tripp, R. (2015). Biopolitical Dystopia: Aldous Huxley, Brave New World (1932)." Dystopia, Science Fiction, Post-Apocalypse: Classics–New Tendencies–Model Interpretations 29-45

United States Holocaust Memorial Museum. (2023)«WORLD WAR I: AFTERMATH». Holocaust Encyclopedia. Ανακτημένο 8 Ιανουαρίου 2023 από:

<https://www.ushmm.org/collections/ask-a-research-question/how-to-cite-museum-materials#website>

Zhamurashvili L. 2014 Dehumanized Society in Aldous Huxley's Brave New World, Humanities and Social Review, Ivane Javakhishvili Tbilisi University, Georgia

Ελληνική

Βαρουφάκης, Γ. (2012) Παγκόσμιος Μινώταυρος – Οι πραγματικές αιτίες της Κρίσης, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη ABE

Γιάννακας, Ι. (2020) Μια ιστορική αναδρομή στις 4 βιομηχανικές επαναστάσεις.

<https://ewood.gr/4%ce%b7-%ce%b2%ce%b9%ce%bf%ce%bc%ce%b7%cf%87%ce%b1%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%b5%cf%80%ce%b1%ce%bd%ce%ac%cf%83%cf%84%ce%b1%cf%83%ce%b7-02/>

Ηλιόπουλος, Ε.(2022). Η δυστοπία στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα. Κάποια παραδείγματα. Διπλωματική Εργασία, Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών Δημιουργική Γραφή

Καλαντζής, Δ. (2016) Όρνιθες: Το αριστούργημα του Αριστοφάνη χωρίς σκηνοθετική άποψη. Ανακτημένο 20 Ιανουαρίου 2023 από:

<http://www.postmodern.gr/ornithes-to-aristourgima-tou-aristofani-choris-skinothetiki-apopsi>

Κοκκινάκη, Σταματική (1994) Αφιέρωμα εις Μνήμη Ι.Κ Παπαζαχαρίου (τομ.Α) 241-260

Λάλας, Θ. (2014). Μάργκαρετ 'Ατγουντ: Η χειρότερη όψη της κρίσης είναι η οικολογική απειλή. Αθήνα: Πρώτο Θέμα.

<https://www.protothema.gr/culture/article/413082/margaret-atgoudhxeirotteri-opsi-tis-krisis-einai-i-oikologiki-apeili-pou-adimetopizei-oplanitis/>

Οικονομικός Ταχυδρόμος. (2022). Αστικά απορρίμματα: Πόσα παράγονται σε ΕΕ και Ελλάδα – Πόσα καταλήγουν στην ανακύκλωση. Ανακτημένο 25 Φεβρουαρίου 2023 από:

<https://www.ot.gr/2022/02/14/green/anakyklosi/astika-aporrimmata-posa-paragontai-se-ee-kai-ellada-posa-kataligoun-stin-anakyklosi/>

Παναγιωτίδης, Γ. (2015). Η δυστοπία ως υπόβαθρο της μυθοπλασίας. τ. 2, σ. 323-334. Πρακτικά 2ου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική γραφή» στην Κέρκυρα, 1-4 Οκτωβρίου 2015. Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος, Νάνου Βασιλική (επιμέλεια). Ανακτημένο 25 Δεκεμβρίου 2022 από:

https://www.academia.edu/22106143/H_δυστοπία_ως_υπόβαθρο_της_μυθοπλασίας

Παπαλέκας, Ι. Χ. (1962) Αρχείον οικονομικών και κοινωνικών επιστημών 2 (42) σ. 353-362 Αυτοματοποιήσις της παραγωγής: Δευτέρα Βιομηχανική Επανάσταση, Εκδότης: Καλιτσουνάκης, Δημήτριος Ε

Περιοδικό Traverso Antifa. (2022). Στο Ψηφιακό Ντιβάνι, Covid-19 και εφαρμογές ψυχικής υγείας. Εκδόσεις: Traverso

Ρασσιάς, Β, Γ. (2009) Άλντους Χάξλεϋ (Aldous Leonard Huxley, 26 Ιουλίου, 1894 – 22 Νοεμβρίου 1963) Άγγλος συγγραφέας, διηγηματογράφος και ποιητής, καθώς επίσης και συστηματικός ερευνητής στον χώρο της παραψυχολογίας και του φιλοσοφικού μυστικισμού. Ανακτημένο 27 Δεκεμβρίου 2022 από:

<https://www.rassias.gr/1087HUXLEY.html>

Σταυρίδης, Σ. (1998) Οι χώροι της ουτοπίας και οι ετεροτοπία: στο κατώφλι της σχέσης με το διαφορετικό, περιοδικό Ουτοπία.